

In Lib. primum Diſcoridis.

75

quo muſicum conſiſtit; tantum (ut Galenus inquit) rigidiſtiſ, quantum ad ſtrictionis baheat: cim tamen fit diſcarum quaſitatum, ſuceptuum fieri quidem non potest; quin admiſſis calidis odoramentis, puta cypero, calamo, odorato, Celcico nardo, dactylorū opeſmento, aſſalito, meliloto, & coſi, valde calidum euadat. Quippe eadem ratione aqua, cim frigida admō dum fit, temperamento permittat (ut Galenus aſseruit, & expeſimento comprobatur) cim calida in ea macerantur medi- canenta: quando quidem & ipſa facile alias recipit qualitatēs.

A'maracino.

AMARACINVM.

CAP. LVII.

Amaracinum longē optimū in Cyzico fieri ſolet ex omphacino oleo, & balanino: ſpissamētis è xylobalsanio, iūco odorato, & calamo faſtis conditiſque amaraci, coſi, amomi, nardi, caſſia, carpoſalami, & mirrhæ odoribus aliqui, quo pretioſius fiat, cinnamomum addunt. Mel aut̄ & unum afflumuntur: hoc in ualorum illitione, illud ad cogendas ruforum aromatiſ offas. Amaracino calſacit, ſoporem mouer, venarum ſpiracula aperit, emolliit, feroſem excitar, vrinam cit: putrilaginibus, ac fistulis per quām vtile: necon humentibus herniis, poſtquām medica maſtis ope ram impendicari: crufas, & tetra vlcera, que theriom vocant, rumpit: diſſicili vrinæ illata ſe de, & eius inflammationibus auxiliatur: hemorrhoidas illitu ſoluit: vuluſ ſubditū menſtruos curſus euocat: diuritias, ac vuluſ tumores diſcutit: vulneratis netuis, & muſculis conſert, lanceo cētun culo modicē mafefactum, & imposiſum.

Superius in ſampochini commentario abunde de Amaracino à nobis dictum eſt. Qo fit, vt hic de eo plura ſcribere non ſit opus. Huius meminiſ Galenus libro primo de antidotis, dum hedychoro expicit, quod theriacœ admifetur, rbi diſſiſus de eo agens cribit, quid ſui temporis vnguentari amaraci loco, ex quo in Cyzico antiquitus parabatur. Marum impotebatur, ut maiorem expiraret odorem. Ceterum ſe iuſſife ait, vt legitimum experivetur amaracino, id ſibi ex ſolo amaraco preparari, quod etiſ odoris fragranția uidetur inferius, non tamen viribus imbecillius ſuſſe teſtatur.

Amaracini cōducatur.

Megalino.

MEGALINVM.

CAP. LVIII.

Factitabatur olim Megalinum, ſed nunc compoſitio exoleuit, & proſuſ obliterata eſt. Cuius ad Historia complementum meminiſ non fuit alienum. Miftura cum amaracino eadem aer, ſed resina exuperat, hac tantū ratione diſſerens. Quare leuiter emolliit. Resina vnguentis, neque tu- teſa, neque voluntatis gratia adiicitur, ſed coloris, craſtamenteque cauila. Ea tantisper coquitur, dū definatolere: cuius coquenda ratio declarabitur, cūm de resina diſſcremuſ.

H'edycroon.

HEDYCHROVM

CAP. LIX.

Quod Hedychroon vocatione in Co fieri ſolet: eiſdem preeditum uitribus, & miſturiſ, quibus amaracino, ſed ſuauius ſpirat.

Hedychroo compositionis meminit Galenus libro primo de antidotis, cum omnia, que continent, odoramēta vino ſubacta Andromachi theriacœ recipiat. Ceterum eſt hedychrooi parandi rationes plures dicat reperiſ, vnam tamen eligit, quām hoc modo deſcribit. Hedychroon habet mari drachmas duas: ſafari, amaraci, aſſalati, ſchani, calami odorati, phu pontici totidem: xylobalsani, iūco, & opobalsani, cinnamomi, coſi, ſingulorum drachmas tres: myrrhe drachmas ſex, totidem folij malabathri, nardi Indice, croci, caſſia: duolo autem plus amomi. adiecta verò ex Chio abundante plurimis fontibus inſula maſticas drachmas unam: viño falerno omnia excepit. Cum iugur haec miſuerit, fac trochisbos ſimiles theriaci, & ſilīnū, quos exiſtabit eo modo, quo diſcribit. Prodiuit ſuū Galenus, ut hinc parandi modum deſcriberet, tum quod Andromachus hedychroon (ut inquit) nullib[us] literis mandauerit: tum etiam ut rei medice imperitos docere, quidam efficeret hedychroon in theriacœ preparatione, ne in eorum erroreſ caderent, in quem ſua azaſe medicina quendam Rōme laſpiſ fuſſe commemorat: qui compoſiturus antidotum, querebat apud myropolas Hedychroon; exiſtimans eſſe herbam, aut radicem, aut quodpiam ſimplex medicamentum. id quod etiam haec noſtra temporeſtate quām plurimis eueniſſe con- perimus. Autienna, ceteri Arabica familiæ ſcriptores in ſua theriacœ compositione hedychroon trochiſbos Allindaracaron appellaſſe: tridentes variis eorum compositione, in ſimpliſcius medicamentis, pondere, & menſuris à Galeno dō- dērīa plurimū diſferentes. Quare mirari non licet, ſi iandu legitima Theriacœ compoſitio infelicitate ſucceſſerit; cum & Arabibus, & a myropoliſ, adulteriniſ medicamentis fuerit depravata.

Hedychrooi cōpoſitio ex Galeno.

Theriacœ de priuato.

Metopion l'auor.

METOPIVM.

CAP. LX.

Fit in Aegpto vnguentum, quod Metopion patrio nomine appellatur, propter galbanum miſtione. Nam lignum, in quo galbanum enaſſit, metopion uocant. Conſtat amygdalis amaris, ompha- cino oleo, cardamomo, odorato iūco, calamo, mele, viño, myrrha, balfamī ſemine, galbanū, & re ſina. Probatur pingue, graui odore, quod magis cardamomum, & myrrham, quam galbanū reſipiat. Calfacit veheſtenter, & adurit, atque extrahit ora venarum aperit; vlcera purgat, extrahitque, ad pīcifos neruos, & muſculos, ad hernias humore contrafactas, cum erodentibus medicamentis efficax eſt. ceratis, & malagmatiſ inſcritur; horribus conuulfique, præterim quibus ceruix in ſcapulas de iecta, & terrorum coſtricta eſt, vtile habetur; ſudores ciet, vluſ ſpiracula recludit, & eiusdem diuritias laxat. In ſumma molliendi naturam habet.

Mendesiv.

MENDESIV.

CAP. LXI.

Mendesium conſtat balanino oleo, myrrha, caſſia, & resina. Aliqui tamen poſt ſinguloruſ pondere, cinnamomi exiguum addunt, nullo compendio, nam quæ ſimil excocta non fuere, vim nullam exhibent. Similem metopio obtinet, ſed inferiorum multo.

Stacte.

*Si ergo, valde
nō leg. Orib-* STacte uocatur pinguitudo recentis myrrhæ cum exigua aqua tusa; & organo expressa. Ea perq̄
odorata, ac pretiosa est, atque vnguentum per se facit, quod Staute nominatur. Maximè probat,
que nullam olei mistionem admisit, cuius minima portio compos est uirium plurimarum. Vim cal-
factorianam; myrrhæ, & calidis vnguentis respondentem habet.

Stacte confi-
deratio.

*S*Tacte Serapione, quemadmodū & reliquis Mauritanis, pariterque officini: Styrax liquidus appellatur, cuius copia non
solum Venetijs sibi uenialis habetur sed & in omnibus serè officinis reperitur, qua medicamentorum componendorū
artem exercunt. Quid autem Staute myrrhæ sit liquidus uocatus Styrax, facile probat Serapio, quippe qui capite de Styrae
calamita, liquidum styracem ex myrra primum aqua conserva, ac deinde expresa, fieri tradidit: quia in re Diocoridem
ad unguem imitatur. Cui quidem sententie illud adstipulatur, quod liquidus styraz (de legitimo sancto loquor) sit perquam
odoratus, & gutta non obsecrare amarus. Porro animaduertimus, et quod hoc ex syncretism band facilè innatur,
ut sermè eneunt cùm catēris medicamentis, que ex Alexandria aegypti, nel Syria ad nos conueniuntur. Siquidem cùm om-
nia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudeorumque manus transeat, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudeisque mo-
luntur, Dñs sacrificare facere sibi perfudent, cùm nos aliquia in re fallere possint. Caterim, ut redemam, unde diverteram,
mea quidam fert opinio, si syncretismus nasci potius, non alienum fore, ipsam in myrrhæ locum subficiuere. Sed cer-
te perquam difficile erit legitimum inneniri, nisi forte uera staute sit liquor ille, de quo superius in balsami commentatione
diximus.

*a Dra. d'pius,
paed. e's i ro-
gi. i. proba-
tur quod a-
ere est.*

*C*innamominum confit è balanino oleo: & xylobalsamico, calami, iunci odorati spissamentis: atq;
cianomomi, & feminis balsamini suauitate condit, quadruplicaque myrrhæ ad cinnamomum
portione: melad cogenda omnia adiicitur. Laudatur non acre, molli odore, planè myrrhæ redolens
crassum, odoratum, gutta per quam amaro. Id non à resina, sed myrrha crassitudinem obtinuit: reli-
na, neque amaritudinem præbet, neque vllam odoris gratiam adiicit. Vim habet admodum acre,
amarum, & calidacitem. Itaque ora venarum aperit, calificat, dificit, diffundit humores & spiritus
attrahit, caput aggrauat: contra vulna uitia cum duplo oleo, cera, & medulla efficax est. Ita enim
serè uultum acrimoniæ exolecit. & quadam emolliendi uis contrahitur: alioqui adiurit, & præ-
omnibus crassis vnguenti indurat. Facit mirum in modum ad fistulas, & ulceras, quæ purtredinis uitium
senferunt: item ad hernias humidiiores, carbunculos, gangrenasque cum cardamomo: quin & ad fe-
brium horrees, & tremores: aduersus serpentium morbus illinitur: scorpionum, & phalangiorum
ictibus, cum tritis grossis imponitur.

*R*atio Nardini faciundi euariat. Nam aut malabathrino folio, aut sine eo fit: plerunque aut ba-
lanino oleo, aut omphacino. Iuncus odoratus spissamenti gratia adiicitur: sicuti propter odo-
ris suauitatem, coctus, amomum, nardum, myrrha, balsamum. Laudatur tenue, non acre, nardi ari-
de, aut amomi odorè referens. Vis ei extenuans, acrius: expurgat, calificat, absterget humores, rarefa-
cit. Hoc liquidum est, nec habet frigimenti crassitudinem, nisi resinam recipiat. Fit etiam simplex
ex omphacino oleo, iuncu, calamo, copto, & nardo.

*M*Alabathrinum spissamenta nardini habet: in super myrrhæ plusculum additur. Qua de causa
calfacit, crocino, aut amaracino viribus respondens.

*Ex meis Dra-
go. & Cata-
Exemplari.
nullum hæ-
hoc caput.*

A pud Persas fit, quod Iasmínū cognominatur ex albis floribus violæ; quorum sextas in Itali-
cum sextariū cefamini olei demittitur, violis, vt in lilino diximus, vicissim pmutatis apud Per-
fas inter epulandum usurpatur odoris causa. Quinieram toti corpori: præsertim cùm in balneas
descensum est. Sed his opitulatur corporibus, quæ calfactionem, laxationemque desiderant,
grauius tamē spirat, quām ut libenter à plerisque recipiatur.

*Iasmine cōfi-
deratio.*

*I*asmínū vnguentum non eo quidem silentio præterendum duximus, quo aliqua in precedentibus à nobis omissa sit.
In illis enim nihil Jane, in hoc vero aliquid nobis se offert declarandum. Itaque primum scire conuenit, quod Iasmī,
vocabulum apud Gracos, aliorum etiam testimonio, nū aliud significat, quam violaceum. Et certe cùm scribat Diocorides:
unguentum hoc fieri ē τὸν αὐτὸν λευκὸν τοῦ ἀριθμοῦ, hoc est verbum uero reddendo, ex floribus albis viola, id. Violaceum
merito appellar debet. Sunt tamen et recentioribus, qui pro certo fibriperiadeant, vocabulorum fortasse vicinatae
decepit, illud ex floribus ijs perquam odoratis fieri, quos in Italia Gelsomini rugo appellantur. Quorum opinionem non pa-
rum suffragantur non Hermolai Barbarus, non Marcellus Florentinus. Qui precipue, ut si uam comprobet sententiam,
ueteri afferit, præsertim Diocorides, inter leucot genera nostratæ gelsomini comprehendens, illudque speciationem
gelsomini intellectu, quod floribus caruleis provenire nonnulli pro certo afferunt. Cuius sententiam non modo non pro-
badæ censeo, sed omnino refellam ex istimo, siquidem nullo pacto cogitandum est, necum credendum, quod Diocorides,
qui in simpliciis bifloris, & in corona declarandis se ferunt, que generibus, omnium diligenterfimus fuit, adeo impruden-
ter nullo discrimine existimatuerit caruleum leucom gelsomini esse: cion id folijs, utculojo caule, radicibus, ramis, florib-
us, cæterisque notis ab omni leucoio diffideat. Sed hoc uerum est Marcello concedamus, et si minus concedendum sit, quā-
nam ratione dicit, unquam, Iasmínū vnguentum fieri ex floribus gelsomini, quod caruleum Diocoridis leucom est. Aſſe-
rū.

*Hermolai, &
Marcelli opi-
nio improba-
ea.*

rit; si *Dioscorides* ipse palam prodit, id minimum ex albis violis temperari? Ad hoc differre gelsiminum à leucoio abunde ostendit Serapio, qui non modo fuit *Dioscoridis* imitator, sed etiam interpres, cum alterum ab altero diversis capitibus distin-

xerit, & de virisque tanquam de rebus diversis differuerit. Quinimo de gelsimino agens capite centesimo septuagesimo sexto nullam *Dioscoridis*, nec Galeni auctoritatem affert, sed tantum sua genitis monumentis inheret, afferique gelsiminum

¹ floribus tum albis, tum luteis, tum caruleis reperiri, quale etiam etate nostra uisitum. Quod nobis maximo argumento

esse potest, ut credamus gelsiminum *Dioscoridi* caterisque veteribus incognitum fuisse. Ceterum cur Arabes sūper hanc

IESMIN appellauerint, cauge facilis assignari potest: quod cum gelsimi flores odoratos, albicansque alba viola

modo consiperent, Graecos barbarice imitari volentes, ipsi viola nomen indidere, quod est Iesemin: tametsi vernacula eorum lingua Zambach, sive Sambach vocetur. Id autem sicut odore fragras, ita & viribus pollet: liquidem Serapioni

testimonio calfacit ordine secundo, humores discurrunt, pituita letitiam senibus frigidis digerit, cruciatibusque ex pituita

lentore prouenientibus minifice prodeat. Flores tam recentes, quam scici, lentigines, & impetigines facie absbergunt.

Parant ex ijs etiam oleum Zambacinum appellatum, quod frigidis affectibus non obscurum affert auxilium. Hoc un-

guentarij cum amydalino oleo parant, hominum barbis odoris gratia perfundendum: quod tamen temperie calidis caput adeo excafcat, ut quandoque et naribus sanguinem eliciat. Hallucinantur, qui falsi vocabuli similitudine Sambacini,

& Sambucinum idem esse existimant. Inter quos errore implicatur Ioannes de Vigo chirurgicus nostri temporis non

obligatus

Iesemin vs
de dictum.

Iesemin vi-
res ex Serap.

Ioannis de Vi-
go lapfus.

Gelfsinus capite de Samboico in suo parvo de simpliciis libello. Non dñm est, quod teſeminiſum, ſue (ut nes.) Gelfſinum in Italianam allatione, quāquā nū ubique horti opere topario tum albī, tum luteis, non etiam eruleis gelfſinū ornerantur. Planta itaque eſt Gelfſinum topiaris operibus maximē expedita, non modo quod ad uenſionis attegias, pergulas & vmbraclia contexenda plurimū valeat, ſed etiā flores odoratissimos profert. Tota viciuſloſa eſt planta, facieſcandens, & radice viciuſloſa orniſt flexiles, longas, & rudes, ac lēte ē quibus foliis prodeunt oblonga, ſeprem uno c pediculo exentiā, ut in leuiſea in mucronem definiſtia, molliis, & ſaturae virētia. Flores habet in caulinum ſummitate racematiſ prodeentes, lili parui effige, odoris incundi, harīs, & praedominante, coloribus, e quibus rariſſime femeſi uitritur. In diſquibus tam locis gelfſinum femeſi edit, luſino ſimile, quod a Doctifimo uiro Jacobo Antonio Cortijo Patavino mihi miſiſum eſt. Amaz amenes & calidos tradiſt, pafimque habetur in hortis & viridiariis. Oleum quod ex eius paratur floribus ligno facultati bus equiparari potest. Fit etiam iſdem ex floribus oleum aliud ab anguitariis tantum ad odoramenta, recenbiſ floribus, 10 delibratis dulcius amygdalis commixta, pluribus replicans vicibus, quoſque nucis humorem odoratum combiberit. Tunduntur deinde in laſpede mortario. Et calido ſaccus conſide premuntur. Reddunt enim oleum per quaenam odoratum, quod etiam in medicina uenit, quod viribus ijs polleat omnibus quibus ſuum pollere ſcribi Diſcorides. Gelfſinum, Itali- ce appellatur Gelfſinum: Arabice leſemin: & Sambach, ſue ſambach.

Oleum è Laf-
mino.

Epiſte.

MYRRHA. CAP. LXVII.

MYrrha lacryma eſt arboris, qua in Arabia gignitur, Aegyptiæ ſpinæ non diſſimilis: ē cuius vulne re lacryma in ſubieſtas tegetes alia circū caudicem concrecīt. Dicitur ex his aliqua pe- diatim præpinguis, qua exprefſa, flæte emittitur. Alta gabirea pinguiſſima, leto pingui ſolo naſcens 20 ea copioſam fudat ſtacta. Omnia prima eſt, qua Throglydytica appellatur, accepto cognomine ē loco, in quo proueniit, ſplendens, ſubuiridibꝫ ac mordens. Quinetianum legitur tenuis quædam, qua à Throglydytica ſecunda eſt, beldiſ modo mollis, uerū odore grauiſſula, apricis naſcens. Alia cau- lis cognominatur præter modum exoleta, nigra, & retorrida. Omnia determia qua ergalſima dī, pin- guis carens, & cano ſitu obducta, acris, ad gūmū imaginē vergens, & viribus eius pxiua. Improbab̄ amin- nea cognomine. Ex ijs paſtilli fluit, ſed e pinguis punges, & odoratibꝫ ſiccioribus hauquaqā ping- gues, & inodoratibꝫ. Minus odore pollet, qua oleū non admifit, cum in paſtillo digerebatur. Adulterat macerato gūmū aqua, in qua myrrha maudeuit. Eligenda eſt recens, & fragilis, leuis, vndique cōcolor, qua confracta venas vnguium modo cādidas & lāues oſtentad, minutis glebis, amara, acris, odorata calſaciiſ. ſuperuacua, & inutilis eſt ponderoſa, coloris piceli. Calfacit, cohibet, ſoporem gignit, glu- nit, ſiccatur, aſtringit, vluſa emollit, & præcluſam aperit, mēſes & partus celeſter extrahit cū abſinthio, lupinorum cremore, uel ſucco rutæ admota, tuberculo ſabæ deuoratur in vtere tuſi, orthopnoea, in katerum pectorisq̄ doloribus, in alii proſluio, & dysenteria: horrores diſcutiſt duabus horis ante fe- brum acceſſiones fabæ magnitudine pota cum pipere, & aqua: ſubdita lingua liquataque, ſcarbitiem arteriæ exploſit: obtuſam uocem expedit, uēris rineas encat, contrā graue oris halitū mandit, & ad uerſus alarū tādia cum liquido alumine illinitur: gingiuas, & dentes ſabilit̄ colluto cum uino, & olio ore: vulnera capitis illitu glutinat: medetur fractis auribus, ac oſſibus nudatis, peruncū cū cochlear car- nibus: item puluerulentis auribus, inflammatiſque cum meconio, caftorio, & glaucio: ad uaros aut cū caſia, & melle illinitur: imperigines ex aero purgat: defluentes capillos cū ladano, & vino myrtle il- liat, firmat: diuturnas deſtilationes lenit, illitus penna naribus: oculorum vlcera compleſt, albugines tollit, caliginem diſcutit, ſcarbitiem leuitat. Fit de myrrha, perinde atque thure, fuligo: & ut poſte oſte demus, ad eadem conueniens. Beotia myrrha diſcēta radix eſt arboris cuiuidam in Beotia naſcen- tis. Melior eſt, qua myrrham odoris ſuauitate repræſentat. Visci calfactoria inef, emolit, diſcutit, q- ſuffiſmentis commodiſſime infertur.

Mirrh con-
ſideratio.

Mirrh, que ex Alexandria Aegypti bac etate ad nos affertur, admodum ſane ab ea differt, quam inter præſtantif- ſimas Myrrha ſpecies reſenſit Diſcorides. Quippe viuere ſare myrra, qua in officinalium vſi habetur, ijs om- nibus qualitatibus, ac noſis deſtituitur, quibus optima commendatur. Namque ea (ut uidere eſt) minime ſire/ſit, pinguis nor- eſt, non odorat, non indigne concolor, ne confracta uenias unguium figura leues intus oſtentat, nec ſapore acridi deprehendi- tur: tameſt gūfū amari, & diuīnem reliquat. Veriū ſi ſortafe cuiquam uideatur & hac inter Myrrha ſpecies eſe recipie- da (quod tamen non ſatis compertum habeo) aut cauſalium, aut ergafinam, eſe crederim, aut potius quam Plinius ex India deſerit ait, cum ha ceteris deteriores habeantur, certoque ſciens ex India in Alexandria myrrham importari. Nam ea, qua plurimā ad nos affertur, non modò ſicca, nigraque eſt, ſed etiam retorrida, macilenta, & cano quodam ſitu obducta. & quanquam inter huius cemodi globulos aliquod quandoque reperiatur fragmentum, quod & clarum ſit, & pellucens, con- fractum tamen diuerſificari appetat. Etoquid magis? nec gūfū inſigniter amara, nec myrra odore preditum ſentitur. Quoſit ut credere licet, eiūmodi Myrrhan aut eſt deterioribus eſt, aut gammi alieni, aliamque milionum adulterio in- nimicū uacare, hac enim impoſitura, ut Diſcorides inquit, myrra adulterari ſolet. Sed hac ita de illa coniūcim, qua pa- ſim vulgaris habetur. Ceterum eleſtum Myrrham iam ad noua uadbi ſemina, que & legitima, & probatissima eſe cen- ſetur. Verum ea baſſentia, tam rara eſt, ut non niſi ad oſtentationem affertur, & ad aliam dignoſcordiam regulant. 60 Habeatur myrrha Galeni tempore in opocalpafon, quod calpafi letabilis, uenenoſaque eſt lacryma conuerta, ut caſia in Cinnamomum, & Chalbanum in Sagittinum: idcirco libro primo de antidotis, opocalpafon inquit exiſtare eſt, multo ſoue nos forte quadam uitiumis noſtra ſatatis decurſu mori, quod inſu myrram, cui opocalpafon admittim erat, aſſimiliffent. De indiſtria namque nonnulli eorum, qui antidotis preparant, ut laudatiſſimam imponebant, eo quod uiderent collyrii in- tam optimū eſe medicamentum. Quippe que priuata mordicationem diſcatiſt, & interdum incipientem oculorum ſi- fuſionem ſubſtantia ten uenit: ſue autem in eplastrum, ſue in ceratum, ſue in aliquod diuerſens medicamentum, quod ex- trinſicus imponitur, huſtiſmodi myrrham inſicias, pim ipsius augebiſ: at intra corpus aſſumptum lethale eſt medicamentum. Hæcigit ſufius diuſa ſint, tum quod orationis ſeries ita expoſuſaret, tum etiam quia haec ſpeculari non eſt inutile baſſe- nus Galenus. Adhucenda itaque diligenter eſt, ne & nos Myrrham quandoque opocalpafon adulteratam emamus. Ad hoc Braſauo Ferrarensi animus inclinare uideatur, ut exiſtmet Myrrham officiis uulgare bdellium eſt. Cui haud quaquam affentendum putauerim: ſiquidem myrrha ſe pellucens adeo non eſt, yet taurino gluino ſimilis, ut bdellium eſt tradiſ- Diſco-

Dioscorides. Et licet quodam nostris myrra fructa quandoque translucida reperiuntur; sicut tamen potius hoc est ut dictum est, geniti adliteria, quam myrra, vel bdelium, neque gylphi maleficium detegatur. Prateres bdelium incusum (Dioscoridis testum) odore ruginosum odoratissimum virat, quod in nostris myrra, nuncquam facta pericolo, non consecutus. Huius etiam alia accedit ratio, qua magis ac magis Brasiliu[m] uniuersitate poterit: quod scilicet bdelium du[is] d[icitu]ris, exalatissimum facile lente ferat, & conformatum pingue spectetur: myrra vero, quo officinis venditur, digitorum attrito conturritur, & si frangatur per quod arida se ferat. Ceterum improba ut Dio[scorid]is, omnipotens, Myrra speciem deterrimani indicavit, que aliquibus minera, alijs annua vocantur, quam cum Galenus probaverit primo de anti-
dosis, omnibus Troglophytis praepterit, factum est, ut existimat, quidam, in hoc loco Dio[scorid]is codici mondam sub esse. Sed cum in Dio[scorid]e Graeco legatur annica, & in Galeno mina, ex eo potius crediderim, eos non idem myrra genus intellexisse. Plinius lib. xii. cap. xv myrra arbore faciem diligenter expressit, his verbis. Myrrham in yd[em] syliis, vbi & thus, permixta arbores nascit[ur] tradidere aliqui: plures separant. Quippe multis in locis Arabiae gigantur. Conuechitur prelata. Gaudet rasuris, & ablaqueationibus: melior radice refrigerata. Arbori altitudine ad quinque cubita, nec sine spinis; canescit auro, & intorno, cerasiforme quam thuri, & ad radice eius, quam aliqua sua parte: cornicem lanem, similemque undonis; cabrum, alijs pinocionis; dixerunt folium olive, verum cerasum, & aculeatum: ubi oleum atritum. Aliquid similem inanipero, cabriorem tantum, spinis horridam, folio rotundiore, sed sapore iuniperi. Necon suere qui est thuri arbores, strunque nasci mentirentur. Incedunt bis & ipsa thuri modo, yd[em] tempore, sed a radice usque ad ramos, qui valent. Sudant autem sponte pruisam incidentur, foliis distant, cui nulla preferuntur. Ab hac attusa, & in fylestri quoque melior astina. Non dant ex myrra portiones Deo, quoniam & apud alios nascit[ur]. Et sequenti capite inquit. Adulteratus myrra lentigine gliebit, & gammatum cumerum succo anaricidatis causa, sicut panderi argenti spuma. Reliqua uita deprenduntur sapore genui denti lentescentia. Facillime autem adulteratur. Indica myrra, que ibi de quadam spina colligitur. Hoc solum peius India afferit, facilis distinctione, tandem deterior est. h[ab]et Plinius. Quo fit, ut facile crediderim nos[tr]i in suis myrram Indiane esse. namque per mare rubrum, & inde per caronanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Myrra quoque historian non inuiducit (ripis Theophrastus lib. ix. cap. iii. iiii. de plantarum historia, sic inuenies). Cognitum thus & myrra regione Arabum media circa Saba, & Adramytta, & Cibene, & Malaia, & exuenit thuri, myrraque arboreas sibi super montes, alia in pedis montis culturis proprijs quomodo aliis coluntur, aliis uitam agere incidunt. Montem istum prelatum affirmant, & nungi solitum: annos quoque de eo in plaina fluere. Myrra arboreum thure altitudine minorem, fructuose narrant: caudice duro, contortoque iuxta terram, cerasiforme sura bonitis, cortice laui adrachne simili. Alii ver, qui se uidisse affirmant, de magnitudine ferre conscientius. Neuan earum arborum magnau referunt, & minorem myrra humilioremque. Sed choris fulvis laurinum, laueq[ue] myrra aculeatum, non laue, nimo simile, cricium tamen, extremitate spina horridulum, illici modo. Iden ea navigatione, quae sine herorum uehementer egressis sepe aquiloni in monte quasi dixerit, atque ita uidetur habere ab arbore, & lectionem notasse hoc modo ambarum: & caudices, & ramos incisos quidem, sed alios neltus secuti percursori videri, aliis tenuores incisuras habere: & lacryman diu decidedere, aliam arbori imbarere: nonnunquam etiam subiectas regetes ex palma contextas, alibi solum tantummodo circumpanimentum. Montem autem inveniunt Sabe diuisum dixerent bossem loci illius dominos esse, in istituaque mutua degere, quomodo nullum sitas arbores custodiendae & thus, myrram, sepe largi ad haues solitudine deportasse narrant. Illud quoque se audiuisse dixerit, myrram, thusque collectum vindicat ad folis delubrum conuicu: quod Sabaeorum esse fanfifissimum inter omnia regionis illius, cuiusdebet Arabes armatos habere, & quibus singulos suum thus aceratum, & myrram eodem modo reliquerunt, posita super acerum tabula, literis significante numerum mensuraram, & pretium, quod pro singulis mensuris ponendum sit. mercatores uero, qui venerint, tabellas aduertere, eiusque quod placuerit, acta mensurae
40 praeterea in eodem ponere loco, unde merces accepérunt: sacerdotem deinde venire, partemque tercia preter Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: id quod feruarit ut simile domini, donec accepimus veneriu. Alii myrra arborum trecenti, similem redidere, sed cabriorem, pinocionem, foliis pulo rotundis, & gylphi proximum trecentibus carum quoque veteres prefiantiores haberit. Nac[er]i verò hanc, & thus in eodem loco terra subargilla, & fabulosaq[ue] aqua fonte flueutes raras admodum compserit. Hac ergo illis repugnat, videlicet nangi, & imbris perlita, & annibus locum illum exhibilarunt. Sed hi quidem altera quoque longe maiore ignorantia laborarunt: his enim, & myrram n[on] ex eadem arbore putauerunt. Quoniam ob uerisimilium ipsi narrantur, quos ex berorum oppido profectos nati retulimus. Myrra aliud sibi simile, aliud fictum constat. Probatu[m] melior gelu, ciusque norma concilio rem recipiunt. h[ab]entus Theophrastus. Myrra drachma ex uno Cretico, calido pota, hora una ante paroxysmum datur, illiter quartanarij, sed sudare eos in lecto statim operet, tribus replicatis positionibus, in ipsi accessibus. Hoc medicamente ergo ipse curat sua. Vultus quoque ad idem in Capitoliis, cum Therizica conformatis, magnitudine ciceris. Horum si unum quotidie uoretur, hora una ante paroxysmum, quarum tanarij bene habebunt. Myrra ponitur in Antidotis, quae ad venena, uenovenaria animalium illius, & aduersis pestilentialium paratur. Fit quoque est Myrra oleum, quod ita paratur. Decouquunt ora gallinarum, quoque dura fumis, deinde secantur secundum longitudinem in duas partes aequales, & ex epis utiles, replentur Myrra puluere, condunturque in humido loco, donec Myrra liquefat in oleum. Huius mires sunt ad tollendas uulnera cicatrices, & faciem erigandam, sub frequenti illantrantur. Ceterum alio quoque, myrra suo mulieribus nonnulla faciem absque rugis presentant. Admouent igniferam nouam patellam, quoque candescat: deinde uino albo cum impetu ore proieclo, patellam ipsam restinguunt, mox patella linea contecta, uapore facie excipiunt, subinde in eandem patellam rufus igne cendenter Myrram congitant, eodemque lineo concele & fumum recipiunt. Demum ipsam lineo faciem congeant, & dormitum se conseruent. Fit eiusmodi fuso, singulis otto diebus parato, ne ea perpetuo erigate, inuentutene etiam iam sensu center mentiantur. Myrra meminit Gal. lib. viii. simplicium medicis, abi ita scriptum reliquit. Myrra secunda ordinis est: tam exalatissimum, sum defecatum, fratre caputum vulneribus illis glutinare ea potest. Inest & emaritas non pauca, per quam satum, & lumbros tum eneat, tum eiicit: adeo hinc ei & ablergendi potentia. Sic igitur oculariis minister facultatis, utique quae ad ulcera, & crassis cicatrices preparant. Eadem de causa induit & medicamentis, que ad tuſum ueterem, & fistulam, siue abhesione exhibentur: non tamen arteriam exasperat, sicut ablergenium uomilla. Verum adeo moderatam obtinet abstercionem, ut nonnulli eam arteriacis quis vocant medicamentis commisceant, tanquam sufficiens exalcati, & descant medicamentis: scilicet abstercionem proficisci centem, ut amaritudo nihil uerentur. h[ab]et Gal. Porro ubi myrra defit, Gal. in fuscitaneis, sicutem liber is Galeni est, nobis enim spissis center Jodoratum calamus supplerit: Constantinus uero amygdalas eodem pondere. Sed equidem hic myropolas admonitos uelim, ut nullo pacto co[r]ru[n]t, sequuntur doctrinam, qui inueniunt, & inveniunt auctoritate male intellecta, myrra loco piper aigrum supponere. N. nq. Auctio[n]e

Myrra hi-
storia ex Ph.Myrra hi-
storia ex Theo-
phrato.Myrra ui-
tes ex Gal.Myrra &
succinata.

60

Bæotica
mirta.

Nomina.

cenna hanc sententiam omnino refellit, cum utatur his herbis. Pro myrra subflutiendum piperis nigri dimidium aliquā peribent; sed hoc falsum est. Postremò illud etiam notandum est, quod (ut Gal. inquit lib. i. t. de comp. med. per genera) myrra semper medicamentis est commiscenda, cum ab igne tollantur, quippe que coqui minime patiatur, veluti etiam thus, & cloc. De Bæotica autem myrra quid dicam non habeo, quod estate nostra sit (ut arbitror) omnibus incognita. Ex quo sic Græcis dicitur. Myrra Latinis appellatur: Ler Mur, seu Mor, Arabibus: Mirra, Italisi: Mirrhen, Germani, Mura, Hispanis: Myrrhe, Gallis: Mirra, Boemis. † Exemplaria Græcæ typis expressa habent, & ex eis r̄r̄ uocantur, id est, illata de narium. Quæ uerba inunctionem ad partem nasi referre uidentur, non autem ad instrumentum, quo debet fieri inunctionio. Siquidem, teste etiam Galeno lib. xij. de vīa partium, n̄s̄ seū s̄p̄ pars quendam nasi vocatur.

Στύραξ.

S T Y R A X.

CAP. LXVIII.

10

a Orib. leg.
b γεβαλίτης
c Μειά, haber-

STYRAX LACRYMA est arboris malo cotoneæ similis. Præfertur pinguis, flaus, resinosis, albicantibus grumis, quam plurimum in sua odoris gratia permanens, qui dum molitur, mellē liquorem reddit: qualis è Catabalis, Pissidia, & b Cilicia deuenitur. Deterior niger, fufurolus, friabilis, canoq; situ obductus. Carterum lachryma inuenitum gummum similitudine, perlucida, & myrrha emula: uerum

S T Y R A X.

per pauca

perpetua manat. Adulteratur ligni scobe, quam uermiculi erodentes excusserunt, melle, & iridis sedimento, & quibusdam alijs. Alij ceram, aut adipem odoribus imbutum, flagrantissimis folibus cum syltare subigunt, & per laxa cribri foramina in frigida aqua veluti uermiculos exprimit, venundantq. Styram hunc, t̄ quoniam in vermiculorum speciem contrahatur, sclecitum cognominant, quem tanquam sycerum imperiti approbat, non animaduertentes ad precipuum odoris fragrarium: siquidem acer admodum est, qui adulterationis uitio caret. Styra x calfacit, emolliet, & cōcoquit, medetur tufi, distillationibus, raucedini, & intercepta uoci: vulua p̄aecluſe, duritiae laborant conuenienter: menis potu, appositiuque alium leniter mollit, si exiguum cum refina terebinthina catapotis modo deuoretur. Mifetur utiliter dificutibus malagmati, ac opisque. Adolerur autem, & igni torretur, vt fiat ex eo, veluti exthure, fuligo: ad eadem conueniens, ad qua thuris fuligo: Ex eo etiam in Syria syltacium oleum componitur, quod calefacit vehementer, & emolliet: verum caput dolore afficit, agrauatque, & soporem adferit.

Styracis planta proceritate, & forma malo Cotonae est simili. Folia tamen longe minora profert, anera parte albican-
ta, solidaque, oblonga paulo latiore tamen ambitu. Flos est illi albus, aurantia mali similis. Baccas profert longo pedicello appensa. Et tenui quadam lanugine obduitas rotundas, & in acutum definentes, nucis ferè Pontica magnitudine, in quo aliquot concluduntur officia fermen continentia. Habentur Styracis plantae in Italia non solam in hortis nonnullis, ac viridariis, sed etiam sponte proueniens in Romano, ac Tyburtino agro. Sed in Italia genimi non proferunt. Hanc plantam vidi ego primum Venetijs, in viridario clarissima medie Maffei & Maffei, ubi alia plura, & rara, diligenter coluntur. Gumn. mi: quod è Styracis planta emanat uocatur paſſum in Italice officinē Storax. Calamita, quod cognomen ex Galeno libro primo de antidotis acceptum crederim. Namque ipse de simplicibus medicamentis agens, qua ad theriacę compositionem faciunt, optimū indicavit Styracem, qui in calamis è Pamphylia ferabatur: unde calamita cognomen sibi facile vendicatur. Itaque cum non alijs habeat Styram, qui hoc gener præstans, in rūs mediotem est, ut dicit pharmacopoliſtinger fieri medicamenta, quæ Styracem excipiunt, calamita cognomen adiiciant, quo indicent, se primū dotibus intelligere. Nec illud quidem ab recuperando quidem Galenus eodem loco memoria prodiderit, hoc styracis genus tantum præstare exteris, quantum vīnum falernum illud bonitate excellit, quod à carnis p̄eſtū venditur. Quo argumento fatus Manardus Ferrarensis exīſtimauit, vbi in Diſcoridis codice legitur τονον την ειναι καταβατιν, hoc est, talis est Cataſtalites, potius legendū eſt, talis est calamitis. Negue probat lectionem mutandam eſt in Gabaliten, quemadmodum fecit Marcellus. Sed proſecto rei eſt Manardus fuit in ſumma doctriña preditus) mihi magis re Marcelli tentatio probanda videtur.

Quique que Plinius ſemitorno comprobatur lib. xii. cap. xxv. abiſi ſic inquit. Styracem Syria Iudea proxima ſupra Phanī-
cen gignit circa Gabala, & Marathanta, & Cappadocia montem. Aetate etiam ei adſipulator Oribatii codex ma-
niſcriptus, in quo lib. xii. legitur γαλατίν, & non γαλατίν. Porro Fuchsij medicis noſtris atavis clarissimus, in li-
bro, quem de compositione medicamentorum fecim̄ dedit, styracem calamitem liquidum ſuſe eſset, non alia (quā-
tum eidem uide) ratione fatus, quād quid in calamis aduehetur. Verne in hoc Fuchsij (pace eius dixerim) à uer-
itate deſicit, quandoquidem Diſcoridis Styra lacryma eſt arboris malo contone ſimilis, cuius illa præſtas ceteris, qui flamus eſt, refloſos, grumos habet albicans, & dum mollitur, melleum liquorem reddit. Ex quibus facile conſtarē arbitror, Sty-
racem non fuſſe liquidum, fed in grumos concretum. Neque certe mihi ratione conſonata uidetur, ex eo quid Galeni tempo-
re styraz in calmis ueebat, inferre ipſam fuſſe liquidum. Nam (ut mea fert opinio) non alia de caſa quā Styracis lacry-
mam colligebant, eam flatim in calamis incluebant, quād ut ſtatim eius odor conſervaretur. Id quod etiam cum diſtam-
no faciebant iſi (ut memoria prodiit Theophratus lib. ix. cap. XVI. de hiftoria plantarum) qui ipſum in Creta legebant, ſi
quidem iſi diſtamni manipulos in ferula, aut arundine intercluebant, ne uis eius expiraret. Præterea cum apud veteres
Graecos nulla (quod legimus) extet liquidi styracis mentio, haud quaquam poſsum huic Fuchsij ſententia adhucere, quinimo
cogor eam proſua refellere, quod relictus ſentire uideat cum Arabinis. Recentioribus, qui per liquidum styracem non
alid intelligunt, quād ſtamin myrra. Ceterum Plinius loco citato laudat̄ styraz potu ſupradicta ex Pſidia, Sidone, Cy-
pro, Creta verò minime. Reddidit Plinius caſionem, quare eſt, quod Styra pleuromique puluerulentus exiſt̄, dicens, quod
in eum circa canis orum aduolans pennati vermiculi erodentes, ob idque ipſum in ſebo fordefere. Adulteratur etiam
styraz (ut idem scribit) cedri lacryma, uel gummi, melle, aut amaris amygallis, quo circuſe retinenda ſun nota, quibus
Diſcoridis auſtoritate præſtantissimi cognosci potest. Paratur eſt Styrae oleum adoratum, hoc modo. Styra biduo eſt roſa-
rum aqua maceratur. Deinde ſuſa cum aqua in vitro vafe, luto circumſitum collocatur. huic roſtrato lambico ſuper impoſto
eſt in foranea collocato, ignis ſi moderat, quoque aqua tota in recipiens vafū defluuerit. Cam uero oleum fluere ince-
perit, fortio igne opus eſt, donec totum effluerit. Praefab hoc oleum non folium ad oradamenta, ſed etiam ad ea omnia
ad quā Styraz. Eſt tamen longe ad omnia valentius. Huies meminit Galenus lib. viii. ſimp. med. ſic inquit. Styra excaſ-
ta, emolliit, concoquit, quam obrem tuſibus, cattaribis, pituris, & deſtillationibus, raucedini busque, quas ἡγεμόνες, & Καζάνος vo-
cant, prodeſt. Tum menſe ſeu potum, ſeu admotum proiecit. Combifui eius fuligo, phbris fuligini quodammodo eſt ſimiliſ.
Στοράς τη̄ Γρεκ, ita etiam Latinē Styra nuncupatur. Arabice uero Miha, Mehaba, eu Aſtarach: Italice, Stirace, officinis;
Storax calamita: Hispanice, Eſtrobare.

† Quoniam in vermiculorum ſpeciem contrahatur. Hęc uerbanon leguntur in Grecoſ codicibus. Sed ea (vt arbitror) à Nomina.

Ruello interpretē adieciſtā ſunt ob maiorem rei declaracionem. Que hanc ob caſam, lectore tamen admonito, nobis quo-
que relinquere placuit.

Bellum 4 (alijs bolchon appellant, alij madelcon:) lacryma eſt Saracenicæ arboris. Proba-
tur gusto amarum, translucidum: taurini glutinis in morem, intus pingue, b liqueſcens facilē, li-
gaci nō cordis expers, t ſuffit odoratum, vngui ſimile. Eſt etiam numeri b dellii genus fodi. um, nigrum,
überioribus glebulis in offas conuolutum, & aſpalathī odore, ex India adiectum. Defertur etiam a p̄e-
tria oppido ſiccum resinofum, e lieueſens, ſed facultate ſecundum. Adulteratur gummi, (ed ita ui-
tiatum non perinde gutta amaritudinem repreſentat, nec vique adeo ſuffitionibus odoratum. Calfa-
ci, & emolliit, duritias, & turgentia gurtura, humiditasque hernias dilicut cum iejuu ſalua dilutum:
vulua ſpiracula laxat appofitu, & ſuffitu: & partus, humiditaresque oēs extrahit: calculos potu com-

a Ori. non
leg, & meum
habet Καζάνος
ita ē Liag-
b. d' uakar
rō: i. quod fa-
cile molle-
ſſet.
c Meum me-
rastis.
d Non leg.
Oris.
e γεράνη.
f subſolidum
Me.

minuit, urinam mouet: tussientibus, & à serpente percussis utilissime datur: valet ad rupta, vulta, latrum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inficitur, que contra duritias, & neruorum nodos profundit. Contusum resolutum affuso vino, aut aqua calida.

- Bdellij confidatio. **P**erstantissimum Bdellium Dioscoridi translucidum est, taurini glutinis in morem, amarum, tactu liquefens facile, quod incensum odorem emitunt ungui odorato similem. Quod si modo nostro tempore in Italiano importatur, adeo raram est, ut (quemadmodum de myrra diximus) ad ostentationem tantum afferuetur, vel ad adulterini, & reprobatori dignoscendi normam. Credidere quidam, hoc vulgare Bdellium, cuius pafsim in officinis est usus, conflate parvum ex nigro, quod India mittit, partim per eo ex Arabice generu, quod secundum refinsonum, liuisque ex Petra defertur, virisque a meteoribus simul misit. Quod si ita res se haberet, non est planè moleste fermentum, quod saltum medioce imperiret, posse quano nobis optimo interdictum est. Verum est hoc fieri possit, cum tamen in eo parum, vel nibil amaror sentiat, cum easterfer omnis tuum notis, tum qualitatibus sit expers, quas ei Dioforides tribuit; est potius opinandum factum illud & adulterinum esse, quam legitimum. Hinc falso est, ut quidam recentiores simplicium indagatores, cum nobis perfracte uellent, Bdellium in officinis reperi, licet non adiectum ex Saraca felicis Arabia ciuitate, unde aduehi conuenerat somniauerint, communem myrram legitimum esse bdellium, ut eorum sententiam refellentes, in precedenti commentario scripsimus. Haec, quo pafsum utimur, plura quidem habentur genera. Siquidem aliq[uo]d quandoque nigrum, refinsonum, odore factio lajeri quadantem proximo: aliud translucidum, upote taurinum glutinum, sed siccum: amaror expers, nulloque odore praeditum: quoddam vero adeo vulgari myrra persemit, ut ab ea uix dignoscere posset. Quae omnia generata tamen silexante censeantur: officini tamen tanquam legitima, & prafantum in medicamentis pafsim temere representantur. Bdellium scriptis tradidit Plinius libro xxi. cap. ix. his verbis. Vicina est Battiriana, in qua bdellium nominatur: Arbor nigra est, magnitudine olei, folio robori, fructu caprifici natura. Gummi alii brochon appellant, alii malachran: alii maldacon. Nigrum vero, & in offas convolutione hadronolum. Ese autem debet translucidum, simile cerre, odoratum, & cum fricatur pingue, gustu amaroru citra acorem. In facris uno perfusum odoratus. Nasitur & in Arabia, Indiaque, & Media, ac Babylone. Aliqui peraticum vocant ex Media aduersum; facilius hoc, & crufiosus, amariisque. At Indicus humidius & gummosus. Adulteratur amygdala nuce. hoc Plinius. Bdellij facultates prodit Galenus libro. vi. simplicium medicamentorum, sic inquietus. Bdellium quod Scytiicum nominant, quod sanus & arius est, & refinsonum magis, emollientis admodum, & efficacis iuritus est. At alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis deficit, quam emolliens. Igitur recens, & humidum est, & contusum facilè mollescit, ad omnia, ad quae Scytiicum, idoneum. At quod antiquius est, & admodum gustu amaroru & acre, & siccum, ab eorum, qua indurata molliunt, medicinari excedit. Vt vultur autem quidam illius, & potissimum Arabico, & ad gutturis ranicas, & hernias aquosas, salina matutina, ieuniaque subgentes, ut enplasti confidentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere appetat, tunc urinas cire, & crudorum flatum discrus, præterea latenter dolores, & rupturas persanare. haec enim Galenus. Ceterum inuenio Serapionem duobus capitibus Bdelli meminisse: quorum alterum appellauit Iudaicum, quod mirum est ipsum Dioforidis bdellium: alterum uero cuiusdam planta palma similis fructu esse tradidit. Hoc Neapolit frequentissimum uidimus, iisque in officinis accepimus, ubi sacchari arindines & Sicilia petitas uenundantur. Nam ciam illic essent iam Bernardo Clesio Cardinale, & Præcipice Tridentino, qui apud Cesarem Carolum, v. iniustissimum Imperatorem agebat, multarium uidendarum rerum, quæ ad medicam materiam spectant, fuit mihi facultas. Hoc igitur palme genus (ut ab incolis accepit) ex Sicilia cum foliis palmis, ac radice defertur cubitali, uel paulo amphorilongitudine. Vocatione hec planta Neapolit uulgo CEFAGLIONI, quarena quoddam dianata germinulum comedunt, tenerimum, sapidum, & ori gratissimum. Includitur hoc mille quibusdam inuolucris, tanquam rotis plantæ corculum. Hoc quidem tuberibus & carduis, carduorumque echinatis: capitibus (carioffo, & archibiochi Ital vulgo uocato) præferunt. Quandoquidem id secundis mensis pro bellaria cum pipere, & sale solenniter affumant, tum quod gustu cibus admodum arrideat, tum etiam quod uenerem conciliat. Porro illa vulgaris Cefaglione appellatione (quantum coniuge possumus) à Marianis accepta: siquidem Serapio sic inquit. Cefilo est cor iuvenis palmaris & naturae eius est, sicut natura palmeri. Galenus in super libro. viii. simplicium med. de palma differens, eius medullam encephalos appellari tradidit. Ex quo adducor, at sufficer, inde Arabes Græca uoce corrupta sum Cefilonis nomen accipe. Quod bæsius & Græci: Bdellium similes Latini vocant: Mauritan, Molochol, Mochoch, Mochol, aut Mochel: Itali, Bdellio: Hispani, Bedolio.
- Licet Saracene arboris lectio admitti posse, quod Saraca, unde Saraceni dicti sunt, urbs sit in Arabia, non tamen improbanda videtur lectio Arabica arboris. Quod non solum Plinius scribat bdellium in Arabia nasci, & Galenus alterum bdellij genus Arabicum faciat; sed etiam quod Oribasius libro xi. legat & exx. & & lxx. apud Apuleium, hoc est: lacryma est arabica.
- [†] Hoc loco in vulgaris Græcis codicibus sic legitur: διόφορίδης τὸ διόφορεν οὐσίαν ἔχει hoc est, si verbum verbo reddamus: odoratum in suffitu, simile ungui. Eadem verba ex Dioforide referunt inter Græcos Aetus & Oribasius. Ceterum in iis verbis illud dubium sententiam facit, quod non facile colligi posse, quod per eis intelligat Dioforides. nam cum hac vox homonyma sit, & plura significet, cui potissimum rei conueniat, auctor non explicavit. ut binc vel aliquid deesse suspicendum sit, nel hoc uero diuinandum de nota illa bdellij optimi magis sit, quam aliud certissimum. Angst difficultatem, quod interpretes omnes, uiri doctissimi, uerba illa in diversis sensibus trahunt. Alii enim probatum bdellium nolunt bene oratione esse semper, sed incensum, fieri ungui simile, ut Manardus libro suarum epist. o. lato: dicit dum incenditur, odore malum ungui affumari, ut Hermolaus. quorum tamen utrumque confiat de odorato ungue intellexisse. His ad ipsiulari uidetur Serapio inter Arabas, qui bdellij descriptionem Dioforidi acceptam ferens, uerba illa interpretatur in hunc sensum: cum inciditur, bonum spirat odorem, odori unguis odorati similem. Sunt porro qui bdellium suffitu odoratum faciunt, unguis simile, ut Ruelius, qui certe ea simplici uerborum illorum uersione non minus ambiguum reliquit illius nota sensum, quam in Græco reperiatur. Marcellus autem diuerbam ab antedictis sententiis protulit, nam ita uertit illa uerba: cum incenditur odoratum, & humano ungui colore simile. Hac uero Marcelli interpretatione plura habet, quam in Græcis codicibus legantur, & fortasse ratione ab eo addita, ut nulla relqua est ambiguum: quanquam in hoc a Manardo redigatur. Mibi quidem bastet nus placuisse Serapionem interpretationem subscrive, ut pates in principio huius commentacionis. Nunc uero quid nibi sentientur sit, fere incertus sum. Videntur enim uerba illa Dioforidis ita difflata esse, ut duas bdellij optimis notis faciant: quam altera est, ut odoratum sit, cum suffitu altera, ut sit ungui simile. Sed relinquitur dubitatio, an unguis odoratus, aut bdellio differens, Battiriano ungues redditus candidus, cum inquit. Battiriano nidor siccus, multique candi ungues. Ex his nimis

rum verbis liquet, bdelium illud alibi maculis unguis humano similibus refertum esse. Id quod etiam uidetur bdellio cissagrasse Damocrates in suis carminibus, quibus cyphos compositionem cecinit, & quo à Galeno referuntur libro.ii.de antidoto, dum ita scribit: Σχίρεις καὶ κακές μιαροὶ διάβαται οὐρανός. V. τέταρτης. Hec duo carmina soluta oratione ad verbum sic vertemus. Fungi odorati duodecim, & croci unam, Bdelij unguis drachmas tres, a palati diuas semis. Sanè quid Damocates bdelli unguis in cyphos compositionem addat, me magis mouet, ut credam bdelium notam peculiarem habere, qua unguis effigiem representat: aut quòd illud bdellius sit præstantius, cui sunt maculae humanis unguibus similes. Sed hæc fortasse fufus, quam deceat, ut quid alijs, & quid ego festiam in illis Diophoridis verbis, exponerem, ita tamen ut malum eruditiorum quoque iudicium esse.

Alessio.

T H V S.

C A P. LXX.

¹⁰ **T**hus in ea gignitur Arabia, quæ thurifera cognominatur. Primum tenet in eo genere masculum flagonias appellatum, suapte natura rotundum: tale autem ē individuum est, candidum, cū frangitur, intus pingue, in suffitu statim ardens. Indicum vero ē fuluecit, & coloreliuet, sed rotundū industria facit: nam in quadrangulares formas dissecutum fictilium uerant, donec rotunditatem contrahat: verum huiusmodi thus tempore flauescit, quod atomum, aut syagrum appellant. Secundum locum habet ἡ Arabicum, & in ἡ Similo nascens, quod aliqui copiscum vocant, minus multo, & fuluimus. Est & genus aliud, cui amomites cognomen est, alioquin candidum: quod dum mollitur, manches more digitis cedit. Adulteratur omne thus in itinere pini resina, & gummi: quod facile deprehendi potest: quidem suffitum gummi flammam non evaculatur, & resina in fumum cuanefecit, thus vero statim ardet: id maleficum odor prodit. Ad calfaciendum, & astringendum pollet: oculorum causam dicitur, cœlum, caua ulceræ completæ, & ad catricem perducit: cruenta vulnera glutinata, infrenataque cunctas sanguinis eruptions, etiam cerebri membranis effusæ: ulcera, quæ cacoethæ vocantur, & se dis, & reliquum partum permulcet tritum cum eo & lacte linamentum: formicantes uerrucas inter initia, imperiginosæ ex actero, & piccillatum tollit: ambuita igni, perniosæ cum fullo adipe, aut anserino, & vicerâ in capite manantia cum nitro, si infricetur, lanat paronichis cum melle, auribus fractis cum pice, medetur: ad reliquos aurum dolores cum dulci vino infunditur: inflammatæ a partu mammæ cum cimolia & rofacio magna utilitate perunguntur, ad ditteria, & serumque medicamenta: prodest sanguinis excretioni potum. Sed in secunda uætudine haustum infantiam mouet, & largius cum uino potum interficit. In fictili mundo thus crematur, flagrante glebula succensum alucerna, donec exuratur: post perfectam uætionem operetur, usqueundem restinguatur: sic enim in cineres non redigitur. Aliqui ollulam aeneo vase circa medium perforato cingunt ad excipie-
⁴⁰ dam fuliginem, ut in eius mentione mox ostendemus. Alij crudo fictili luto oblitio, & in fornacem induit, crement. Fictili etiam noui uiuacibus prunis torretur, dum non amplius bulliet, aut pinguitudinem, uaporemve emittat: facile enim comminuitur, quod perustum non est.

Alessio.

C O R T E X T H V R I S.

C A P. LXXI.

⁵⁰ **P**refertur thuris cortex crassus, pinguis, odoratus, recens, laetus, minimè scaber, sine membranis. Adulteratur admisto a pini, aut nucis eius cortice. sed horum index ignis est: siquidem reliqui cortices suffiti nequaquam incenduntur, sed fine odore fumum eructant: thuris vero cortex ardet, & cum odoris fragrantia uaporem evaculatur. Thuris modo uritur: & uis eadem, que thuri, sed ualidior, astringenteriorque. Quare potu cruentis excretionibus, vulvis fluxione laborantibus in pessu confert: ad catricem oculorum, & caua, fordesque efficax est. tostus scabris lipptitudinibus auxiliatur.

a Meum cito-
xiij. s. 11.

b Meum c. 11
p. 11.

Maria Alessio.

M A N N A T H V R I S.

C A P. LXXII.

Manna thuris probatur candore, micarum frequentia, & puritate. Vim habet eandem, quam & thus, sed inutiliusculam. Sunt qui cibratæ pini resina, ac polline, aut cortice thuris contusi ad-
⁵⁰ eterant. Sed hæc igne deprehenduntur: neque enim æque suffitum acerium, sed fuliginosum, & impurum expuit, & permixtum suaevolentia halitus virus habet.

a Meum cito-
xiij. s. 11.
v. i., Strobilo-
no aut pinco.

Alessio.

F V L I G O T H V R I S.

C A P. LXXIII.

Fuliginem thuris sic facito. Forcipula lucernis accensas singulatim thuris glebas in nouam ficti-
flem ollam concavam imponito, & æro uale in medio perforato, deterga diligenter forde, obte-
gito alteram admoueto, ex altera eius parte, aut ultraque subiectis quaternum digitorum altitudine
lapillis, quæ facilius perfici queat, si vrantur: & quæ capax fuerit, glebulas alias a supponito, &
antequam prorsus prior gleba restinguatur, aliam imponito, donec sufficiemt fuliginem videaris
⁶⁰ coegifile. Continuo tamen externæ aramenti partes (pongia, aqua frigida madefacta, abstergantrur: ita
enim temperato æris feruore, fuligo omnis inhæretur, quæ aliqui per leuitatem decidua thuris cine-
ribus admiscentur. Derafa itaque fuligine, cinis cremati thuris secorum substrahendus est. Idem opus,
quod satisfactum tibi videbitur, obendum. Ocularum inflammations mitigat, fluxiones suspen-
dit, vlera purgat, caua explet, carcinomata fistit. Simili modo ē myrrha, resina, myrrace, reliquique la-
crys fuligo excipitur, ad eadem conueniens.

a d. 100. in-
tegras Orib.
a. lit.

Cum his, Thuris cortex, manna, & fuligo ab una tantum arbore proveniant, non alienum duxi de his omnibus vni-
co commentario differere. Sed primum à thure exordiens, cum Diophorides in eius scribenda historia, non late se dif-
fundat ut eos uoti compotes faciam, qui eam audire desiderant, hic referam, quæ ex Theophrasto lib. ix, cap. 1111. quæque

F 2 ex

ex Plinio libro XII. cap. XI. diligenter excerpit. Gignitur itaque thus (ut illi proddiderunt) preter Arabiam nullis, ac ne Arabia quidem ruerit, sed priuatum euidam loco in medio ferè regionis post Atramatis pago Sabaeorum, qui caput regni est. Tractus spectat ad orientem undique rupibus invitis, & a dextram aris (topulis inaccessis). Sylvarum, que thus proferunt, longiuscè est centum milia passuum, latitudine autem dimidium eius: quas & Minas attingunt alii pagem colentes, per quos thus euebit uno tramite angusto, a quibus etiam thus Minaceum olim dictum est. Siquidem hi primi suere thuris repertores, eiusq; commercium primi fecerunt, maximeque exercent. Ceteris interdictum est, his exceptis, uidere thuris arboreas ac ne Mineorior quidem omnes (ut perhibent) ipsas arboreas uidere possint. Ius enim in thus ipsumque legendi potestas, tricentum tantummodo est: familiariam dicunt, que per successiones id sibi uendicant, quia etiamnum ob id a propinquis populis sacra uocantur, quod cum uulnerant arbores, quo liquor defluit, ac utrum metunt, nec feminarum, nec funerum congreget pollutantur: atque ita religiosae merces anguntur. Quidam promiscuam ius Minas omnibus esse tradunt, & unquam anno inter ipsos diuidi. Ceterum quamquam priuati Romanii in Arabia bella gessere; thuris tamen arboris facies a nullo (quod equidem legerim) Latinorum tradita est: neque Graecis etiamnum autoribus (est plures de ea conscripserint) de eius effigie satis inter se conuenit, licet dixerit Theophrastus, quod arbosthoras, super quae Sardes apud delubrum quoddam surrexit, fronde lauri confet. Thus duntaxat meti solebat in suo arboris cortice, canis ortu, flagrantissimis asibus, quòd tunc eft humoribus maxime prægnans, quod postea legebatur sequenti autumno. Verò dulcedo questus uitam attulit, qua etiam primo ure ipsi legere posset, incisus per hyemem arboreus. Excipitur quod ex arbore profili, atque distillat palme rete, ubi loca natura policit, aliubi area circumpanitia. Purus, & perlucens illo modo, sed hoc ponderosus, minus pellitus, minusque viribus potest. Vindemina uerna thus rufum emitit, nec comparandum priori: nires enim imbecilliores sibi sortit. Creditur nouella arboris candidus est, quam ueteris. Quod hest in arbore, ferro depeccit, ideoq; corticis. Tradidit Dio cordes prater Arabicum inueniri & Indicum, id tamen flauere, 20 re, quod indicat, thus & in alijs regionibus nasci prater illud, quod ex Arabia deuebitur. Quod cum Theophrastus, & Plinius satis compertum haberent, quanvis prius prescriverint, thus prater Arabiam nullis signi dixerit, tamen potes, quod ex relatu accepterant, id etiam nasci in quibusdam insulis. Datur utiliter potandum dysentericis, & diarrhoea laboribus, & ijdem clyster quoque infunditur. Limitur cum late aduersus solis ardore. Cum aqua autem nymphæ bibitur draconibus pondere ad zonorrhæam. Auget memoriam bibiture oblii pondere, fugat tristitiam, & levat cor, & conuenit omnibus eius affectibus, praesertim ubi micturatur cum medicamentis, que cordi open prestant. Fit èthure medicamentum, quonib; praefiantur, certiusque uidi ad oculorum lippitudinem, & ruborem. Et enim sepe una tantum nocte affectus iuuit. Accidit Thurius grunus, acuto silo affixus, cerea canula, mox in aqua rofacea uncias quatuor refinguntur, repetuntur incensiones, extinctionesque trigesies, & deinde percolata aqua linteolo mundo, oculorum angulis, cum pena uesperi illinatur, dum cubitus affecti sese recipiunt. Atque si rubor, lacrymaque uehementi cum dolore fuerint, adiuvit tantundem lachrymam. Sicut Thurius sanguinem ex naribus manantem, si cum tela aranea, & aloe, excipiatur ouis unius albo, & cum lacinio introducatur in narcs. Thurius sufficiat sanator quoque tensissima, addita praefixum colophonam rufam. Finit ex Thuriis dracones, & agarici scrupulis quarternis cum hyssopis succo catapotia decem admodum uilia ad frigidam tuism, si unum tantum quotidie sumat aeger uero peri, iterum dormit. Paratur ex Thuri puluis quoque admodum utilis ad dysenteriam hoc modo: Sinito Thuri, Mafisches, cuiusque drachmas duas, luti Armeni, drachmam, coralliorum rubeorum, cornu cervini usq;, singulorum drachm. Iemis. Lapidis hematites usq; scrup. duos. Terito simul omnia. Datur ex uno rubeo sesquidrachma, horum duabus à cæna. Thurius & Myrrha puluis ouis alba exceptus, fronti temporibusq; illitus, hemiranis doles mulcet. Thus (ut scribit Galenus lib. viii. fmp. medicamentorum) excalcat ordine secando, desiccatur uero primo, paululumque adfringit. Sed candido minimum adfringit manifesta. Cortex eius exidenter adfringit; proinde fane tenuem quoque desiccat, adeò ut ex secundo sit ordine completo desiccantium. Est autem crassiorum partium, quam ipsum Thus, & minimè particeps acrimonie. Ob has igitur tum facultates, tum qualitates multus est eius usus apud medicos in hamo- prosci, stomachis, colicis, & dysentericis, non tantum ijs, que extrinsecus applicantur, ipsi sum admentescit; sed & ijs, que intrò in corpus sumuntur. Ramus eius (lego fuligo eis, & infra rationem reddam) tum cicioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum thus, adeò ut ad tertium usque excusum perueniat. Habet uero etiam adhuc formam quiddam: itaque eo nomine expurgare, & implore, que in oculis constituntur ulceræ, uidetur, uelut & myrra, & sylvae, haec Galenus. Verum, ne quisquam fortaleat me perperam Galeni letcionem immutasse existimet, illud sciendum est, quod in Galenico citato non solum Gerardus Gaudiani uersio reprehendenda (quod tamet imperita uito minime dandum est) sed etiam in Greco tum ipsum Galeni, tum Pauli. Argentea codicibus communis letio depravata uidetur, quippe ubi in thurius capite legitur apud Gal. è dñe heros ad teo ἔργοντας εἰς, καὶ ἀπορεῖσθαι εἰς τὸν αἰώνα τὸν διωκτοῦ, διώκειν, hoc est, ut uerit Gerardus, Ramus eius tum cicioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum thus rectius legendum putauerim, nō δὲ αἴσαν αὐτὸν hoc est. Fuligo eius &c. Quae quidem lectio pròm̄ Dio cordis testimoniō comprobatur, qui præterquam quod ramorum non meminit, ipsi thuriis fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quē in oculis constituntur ulceræ, facultatem ineffe testatur. Deinde id manifestè innuita uidetur Galenus in predicti capitis calce illa comparatione, cum inquit, uelut ex myrra, & sylvae. Nam libro VIII. simp. medic. de sylvae agens: sylvae combulsi fuligo, inquit, thuriis fuligini quodammodo est simius. Et libro. v. i. de fuligine scribens: Primum enim, ait, thuriis fuligine uiuentur, in ocularias medicinas mista, eas uidelicit, quæ ad oculos etiamnum phlegmone tentatos accommodant, atque etiam fluxione tentantur, & ulceræ habent, nam & illa expurgat, & carne replet. Ad hęc uisparum quoque eam ad facultates, quas uocant calliblepharas. Præterea terebinthina, myrraque fuligo molesta caret, non alter, quam thurius: sed sylvae his quodammodo ualentior est. His igitur rationibus asserere non dubitauerim, hoc in loco nulgatus Graecos codices fortasse librarium incuria vocans similitudinem deceptorum depravatorum est: quodque loco huius uocis ab aliis que Latinè fuliginem reddit, successerit dñs, quæ ramum germe significat. Quod etiam apertissime confirmat Serapio. qui cum hunc Galeni locum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostra estate de thurius ramo legitur, ea ipse Galeno accepta referens, de thuriis fuso, seu fuligine legit. Quod item apud Actionem uidere licet: quinetiam apud Auctiennam capit. de olibanis legitur, summa eius est uehementioris exicationis & spicitationis, tamest Paulus hac menda non uacet, ne suis fortasse, vel potius librariorū culpa. Nam alias non possem non admirari, quod in Galeno lectio nem hanc depravatum est non animaduertit, quemadmodum hac in re noſte status interpetes mibi quidem admiratio- nem digni uidentur. Ceterum thus ut Galenus scribit. lib. III. de compositione medicamentorum per genera concouit, & pus mouent in temperatis corporibus, nam in hionidis sarcoramic est. Preferre cùm dixerit Dio cordes thus in secunda ualitudine baſifum, infantia facere, & largius cum uino sumptum interficere, binc Auctiennam errasse crediderim, quæ & depravatis sensibus, & abolita memoria thus opem prestatre tradit. Porro credidere nonnulli thurius Mannam apud Graecos esse,

Thuris facultates ex Gal.

Galen locuſ restitutus.

Auic. lapsus.

Manna thuri-

ta. Tercium enim cap. de olibanis legitur, summa eius est uehementioris exicationis & spicitationis, tamest Paulus hac menda non uacet, ne suis fortasse, vel potius librariorū culpa. Nam alias non possem non admirari, quod in Galeno lectio nem hanc depravatum est non animaduertit, quemadmodum hac in re noſte status interpetes mibi quidem admiratio- nem digni uidentur. Ceterum thus ut Galenus scribit. lib. III. de compositione medicamentorum per genera concouit, & pus mouent in temperatis corporibus, nam in hionidis sarcoramic est. Preferre cùm dixerit Dio cordes thus in secunda ualitudine baſifum, infantia facere, & largius cum uino sumptum interficere, binc Auctiennam errasse crediderim, quæ & depravatis sensibus, & abolita memoria thus opem prestatre tradit. Porro credidere nonnulli thurius Mannam apud Graecos esse,

esse, quam nostra state ē celo collapsam super arborum frondes colligimus, quamque tanquam omni ex parte innocuum medicamentum, & vero genitibus mulieribus, & pueris, & delicatis deycide aliū gratia propinamus. Verū res residem aliter se habet: namque Plinius, & alijs complices produnt. Mannam tamen esse micas eius concusū elīsā, quod dām conserbitur, eūtū. Quod etiam testatur est Galenus lib. i. 111. de compositione medicamentorum secundum locos. Sed quoniam thymus Mannae nibi redigit in memorem Mannam hanc pargorizans calitus demissam, ut plenius legentibus satia fiat, cēm hijs nūquād meminerit. Diſcorides, de cōtradam, que ex Arabum monumentis depremp̄t, queque ipse etiam in Calabrijs vidi, ubi laudatissima colliguit. Et igitur M A N N A quidam rōs, sive liquor suavis, qui ex aere venienti sublucens temporibus, arborum ramis, & frondibus, herbis, lippidibus, & solo interdum inuenientur hæcere: qui breui temporis curriculo coalefēns, gruniosus in gummi morem efficit. Huius dōa tantum genera ipse in Italia vidi, quorum alterum ab orientali plaga, alterum vero ē Calabris desertur. Eius quod ex oriente petitur duplex habebat species; præstantissima ma altera, quam Mafichinam appellant, nomine à granorum mafiches similitudine sumpo: infirma vero, & vilis altera, que Bombycinam nūcupatur. quippe quod nil aliud est, quam aut euana, & senio exhausta Mafichina, aut fæccaro, alijsq; imposturis adulterata. Calabriensis plurimi pendunt, que surp̄m frondibus infidens colligunt, prōnde foliorum Mannae cognominata minutis granulis conslans, translucida, granis, mafiches granulis similis, candida, gula dulcis acque suavis. Secundas partes sibi adiuncte, que lapsiñ infest: tertias vero, que lapidib; & solo inbaret nimūnum hac granulis constat crassioribus, & colore longè minus fuscero. Ex ea, que nocte perazit ē celo occidērat, Cossentia, que est Calabrijs ciuitas, mibi facta sicut copia super fraxineis frondibus, que iulpij per seētē cocti guttas prorsus referabat. Accipi inibi ab incolis, quid hoc mane legitur, priusquam sol exortus admodum excalſciat: namque postea sole liquefacta, absortaq; facile euaneat. Quapropter plerique, ubi in magna decidit copia, summo mane arborum ramos preindunt, & in opacis collocant, ubi concretam maiori commodo legunt. Hinc vero sit, ut nesciuim ego, qua ratione dūctus Fuchsij opinio.

20 Chius vir crudelissimus scripsit libro de componendis medicamentis, quem nuper auctione edidit. Mannam (ut suis verbis) ut Calabrinam grano confolare grandiori, floccorum lans & bombycis referente effigiem, candidori, & ob id aī nomine Bombycinan vocariquin & hanc viliori pretio vendi. Atq; cim is a nobis planè dissentiat in Mannā, que ex Calabrijs adueluit, bifloria, ratis gruniosus han, quam paulo antē reddidi, veram esse, non plura adiūciam: sed relinquam in hoc fore iudicium eum (sunt vel medici, vel pharmacopai, nel mercatores) qui Mannae illius naturam rectius norunt, atque eam satis exploratam habent. Duo Mannae genera etiamēn à Mauritaniis diversis capitulo prodiit: reperio: quorum alterum Mannam, alterum vero Terenianum appellant. Tamen non aliud inter se specierunt differentiatione esse conflat, quād quia aliquæ sensim, melius simili, alia in grimos concreta videat: quis profecto illa est, que ad nos adueluit. Quam vero ī Terenianum uocant, Serapion iste Simonio & ipsam esse Mannam manifeste ostendit. Namque Abicis auctoritate, Terenianum, inquit, februm ardentem inflammations mulcet, sicim extinguit, aluan medicocriter emolit, per 30 Eri, & tuffi open proflat, nec aliud est, quam Mannā. Testatur Brasiuolus Ferrarensis, Nicolaus quandoq; Feraria (ut arbitror) pharmacopola emisse a quadam Mauritanum vas plenum cuiusdam Mannae mellis simili, que in medicamentis non satis laudari potuit. Hanc equidem ex eo genere fuisse exhibimauerim, quod Mauritani Terenianum nominant: esti Brasiuolus ipse contrarium senavit, cum ueli, Terenianum Mauritaniorum eam esse Mannam, que communiter utimur: eorundem vero Mannam esse huiusce liquide speciem. Quia tamen sententia Arabum scriptis prorsus refragatur, quandoquid ipse inueniunt apud Serapionem, quod Terenianum quidam ros est ē celo cadens melligramofo simili, & quid alter mel roſidum appellatur. Autemna vero d' Mannae agnoscit, que cum gummī modo concrescere: a quo Mefeu nibil difſerente conperio. Creditur Averroes, & post cum alijs quam plurimi, Mannam veteribus, præsertim Galeno, incognitam fuisse. Quibus illud reclamat, quod ipse Galenus scriptis tradiuit libro i. 11. de alimentorum facultatibus, capite de melle, sic dicens. Memini aliquando cūm aſſate ſuper arborē, ac fruticū, berbarumque foliamel quād plurimum fuisse, ſer repertum, agricolas uelut ludentes cecinisse, ſuper melle pluit. Præcesserat autem nox ut per alatem, ſatis frigida (nam tum tempus anni effuum erat) prædictaque calida, & fuerat aeris temperies. Atq; peritius natura interpretibus, huius ē terra, & aquis prodecentes, foliis calore exalté attenuati ac cocti, à frigore ſeuentis noctis in unum coacti, ac denati ſuife uidebantur: fed apud nos raro id accidit: in monte autem Libano quotannis perſepit. Itaque coria ſuper terram extendeat, & arbores excentient, quod ab eius deficit, excipiunt, & ollas, ac fistulam melle implent, vortantq; id roſidum mel, & aerium. Hec Galenus de Mannae memorie prodiit. Ex quibus eorum error deprehendit, qui putant han ei ſuife incognitam. Extimandum igitur est, quod hinc arbus ſuum deduxerint Terenianum: præſertim, cim ſcribat Serapio, hoc ab eis mel aerium appelleri. Huius etiam meminit Plinius libro undecimo, capite decimo, his verbis. Venit mel hoc ex acre, & maximē ſiderum exortu, precipueque ipso ſirio explendente fit, nec omnino prius vergularum exortu ſublucans temporibus. Itaque cum prima aurora, ſila arborum melle ſeſtida inuenientur. At ſe qui matutino ſub dio fuere, uel aſſuque refete, capillōnique concretum ſentiant. Sive illi eis celi ſudor, ſive quedam ſiderum ſalvia, ſine purgantia ſe acris ſuccus, ritam effet & purus, ac liquidus, & ſuſ naturæ, qualis defuit primō, ha- Elenus Plinius. Sed tam antiqua Manna res est, ut ante Galenam, & Pliniū, eius etiam meminerit Theophraſtus Heſiodi auſtovitare, libro iii. capite nono de plantarum historia, hic verbis. Sin autem auctore Heſiodo, mela, aperq; quer- cus feraz, magis quoque illud conſirmatur. Ergo naſcitur nel hic melleus honos ē celo cadens, in hac maximē ſiſdens. Mannam uerū ſuſ conſiſtentiā ē celo demifus ūdūm in Comitatu Goricensi, uniueroſi, Foroiolensi agro, ac circumui- enis locis, anno a CHRISTO nato M. D. XLVI. Maio, & Iunio mēſibus: ſuitq; melli ambiarum colligendarum amplissima facultas. Siquidem ea, que fici, fraxini, & orneogloſſ frondibus inſerat, gummā modo concreverat, colore candida. At que ſuper amygdale, perſic, ac queruſ ſolia deciderat, melli modo liqueſcens ab arbore deſtuebat, ſluo co- 60 lore. Quo faſtū eſt, ut facile crediderim, quod non ſui ipſius faciliatate gummā modo Mannā concreſat; ſed foliorum, in quibus delapa recumbit. Quare ab Arabibus diligenter ſuſ perſpetua, uiriusque Mannae bilioriam diuersis per ſe capitulo ſuſ monumenta prodidere. Sed profeſſo non admittenda, quin poſius explodunt uideat ſententia Monachorū, qui in Mefeu commentarioſ ſcripſere, cim pro certi afferant, ſirio ardens Mannam non ſolim roris modo ſuper arborum, & berbarum folia reperiſi acris, & eis clementias: fed etiam ab arboribus, fraxino ſilicet, & orneogloſſ abque aliquo celi rore, gummā modo incifo earum cortice in lacrymas concreſcere. Quod tamen ut rei natura, ita etiam a ratione, & a ueritate abbreviatur patuerat. Siquidem Mannā, que incifo harum arborum cortice, in Apulia, & Calabriensi agro haec etate canicularibus diebus collactynare capit, nullus ſuident plante liquor eſt, ſed ipſa eadem Mannā, que diebus ſu- periorius eſdem in arbores ab aere deciderat. Nam cim illi regionibus uenit, quod pre certis predictis arbores eo meliſſuo rore affat, abſtendit, madeſtent, ſitq; cortex ſolis ardore nimio ſrīſens, ac rimosus, magnam liquoris quantitatē intra ſe abſorbet. Quo fit, ut poſtmodum exurente canicula incifo eodem cortice idam liquor exiliat, & in grumos

Mannae ce-
lettis & litho-
tia, & genera.Fuchsij opi-
nio.Mannae Ara-
bum.Braſauoli la-
pius.Mannae hifta
ria ex Galen.
Pl. & Theop.Manna in co-
mitatu Gor-
icensi, & foro
Iuli.Monachorū
opinio explo-
ſa.

concrecat: qui tamen cùm leues, spongiosique sint ob arborie stucis missionem, infelicitate operantur, nec alterius Mannae viribus correspondent. Quòd autem id tantum fraxino, orneoglossaque cœniat, cùm melius ille ros in vniuersitatem omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis potest, ut magnetis ad ferrum, & succini ad pectas, quippe omnibus claram est, apud Calabros, & Apulos solam fraxinum eis, congenerem orneoglossum Mannam in se contrahere, retinere, densare, ex cohibere: ex alijs vero arboribus eandem statim defluere, & in subiectis herbas, pectas, foliorumque diffundi. Quare ab his duxantur arboribus inciso cortice non sanè primò, & secundum naturam, sed ex accidenti definita Mannae. Verum optimi illi patres contenti (ni fallor) corice, internas illarum arborum partes penetrare neglexerunt. At incole, qui ex materialibus liquoris prouentur, plus arius reseruant, rei naturam diligenter inserviant. Ceterum ex his, qui thuris Mannam callefem hanc esse credidereunt, vnum Crinitum Florentium fuisse compsero. In cujus conseruacione Manarum Ferrariensis libro primo suarum epistoliarum peculiariam epistolam conscripsit. Veruntamen venia illi danda est, cùm et Petri Criniti error. Serapio, qui Mauritius omnibus in simplicis medicamentorum historia profligit, thuris Mannam cum calefisi incepit confundat. Memini Mannam inter alios Graecos etiam Aethiopum libro de medicamentorum compositione, ibidem de eius viribus Serap. lapsus. ac facultatibus differuit. Mannam tam Autenne, quam Melas testimonio, equaliter è temperamento constituta, licet ad calidem paululum inclinet: at Auerro calida, humidaque habetur. Alum deuorata, aet haustula ciet, per se tamen imbecilliter. Ideoque tam seminis vetero gerentibus, tum pueri ipsiusstò tempor exhiberi potest. Alijs medicamentis additæ tñres. Alexandria Aegypti adfertur Mastrichina vocata, raro duxat anno in suis viribus perficit; sed que in Italia prouenit, præterimque Calabriensi agro, pluribus annis incorripere perdurat. Einus Fuchs medicus nostræ state & doctrina, & rerum cognitioneclarus, in libro de compositione medicamentorum, quem secundo auctum excudit, Mannam à medicorum usu explodere conatur hie verbis. Mannam leuem certe, aut ferè nullam soluendi, diuunque subducendi vim habet. Quod us compertum est, qui iuxta Libanum fuerunt. Nam referuntur, indigenas eius montis, cum abunde ca satientur, nihil tamen ledit, aut aliquo fibi quoquo patto fiduci sentire, sed ea tanquam obficio nutrir. Quia proper cùm meli quodammodo similem facultatem habere coheret, facile ea carere licet, modo peregrinorum admiratione non ita deceremus; neque flui, contemptis nostris, è longinquis regionibus allatis uti potius, quam us, que nostris in horis prouenient, mallemus. fed studiis nostris, temere simplicis immodico facientes, condigas damus paras, hac Fuchs. Quibus nimur terribilis liquet eam velle usum Mannae prorsus adimi, atque ipsum ad medicamenta deferri, que nostris in regionibus proueniunt. vitam aquæ commode & tuò fieri posse ista commutatio, ut faltem, quod ipse vehementer cupit, immodicis sumptibus parceremus. Sed quoniam rationes, quas afferit, non sunt ea, quibus id persuaderi possimus, idcirco cogor in hoc eius sententias refutari. Nam quòd Mannam alium subducit, & eam quidem innoxie, non solum convenienter, inter Auctores, qui hademus de illa scripserunt, sed id etiam quotidiana experientia docet, siquidem duarum & semis vniuersitate pondere data alium perbelly dejet, & priuatis bileni educit. Quod autem Libani montis indigena Mannam non ut medicamento quod purget sed ut obficio, quod nucrit, ruantur, qui tam faciliter ut Fuchs, referuntur credit & cum nos quotidie contrarium experiamur: aut si credat, non aliquam facti illius rationem adiuuet, qua ut decet, experimentum tueatur: certe nullus, si rectè iudicet. Ut autem medicamenta peregrina abolefacant, que mittissimum soluendum habent, inter quae iandundum Mannæ principem erit locum obtinet, remur nostris, & fortassis latrypi, pituri, tithymalis, bryonia, & alijs huiusmodi, que passim nascuntur in horis & campisibus, atque vim lethiferam ac perniciem formita sint: abst, meo quadam iudicio. Melius ergo in hoc sequi exemplum DioCoridis, Galeni, & aiorum tum Graecorum, Arabinus probatissimum auctorum, quam alterius quicunque sit, illi enim non contenti simplicibus medicamentis, que suis in locis nascetur, peregrinis etiam uti uoluerunt, quos tamen tantum abest, ut studio dicamus, ut etiam sapientes iudicemus. Quare non potius ut mirari Fuchsius ita male de Mannæ sensisse, quam omnibus, eo excepto, perspicuum est finis molestia ventrem purgare. Equidem optarem, ut ipse, qui alium medicamento usum abrogare fluent, vel id aquius & moderatius agerent, aut e nostris ea proferent, qua eadem vim praestare possent, neque enim ego si siem, quæ peregrina nostris præferre velim, modò hac cum illis viribus certate valeant. Vices vero id Graeci dicunt, quod Latinis Thus, Arabinus, Rendor, Conder, aut Katch; Italii, Incenso Germanis, Venerauch: Hispanis, Encenso: Gallis, Encens: Boemis, kadido.

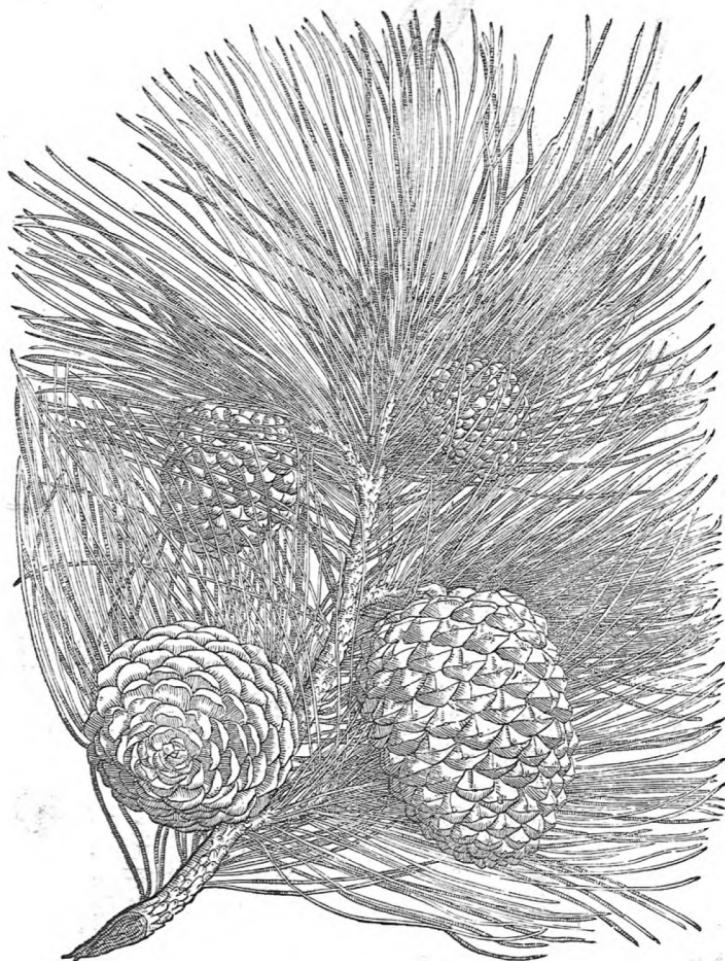
† ἔτος. Hæc dictio hie, & pando post legitur in vulgaribus Graecis codicibus: qua in primo loco thus natura rotundum infigitur, in secundo vero arte tale factum cognominatur. Sed quia abhinc videbatur Marcello, DioCoridem usum fusse homonymia, ideo mutauit lectiōnēm, alterum scilicet ἔτος in ἔτεσ, ad rem nomen accommodans. Quam tamen lectiōnis mutationem minimè probat Manardus, qui præterea dubitat quo modo atomos Latinis sit reddendus. Hæ difficultates mihi quidem videtur ab Oribasio sublate lib. XII. vbi primò non ἔτος, sed ἄτυκτο legitur, quæ vox sine controverbia illesem, atque non scilicet thus facit, secundò vero nihil legitur, quod argumento est, atomos secundum accrescere DioCoridi. Legitur autem ἔτεσ, quæ vox ut illius factit thus cognomentum, Oribasio teste, legitimum ita non mutantur.

† His vulgaris lectio habet, ἔτεσ, sive ἔτη, sive ἔτος, sive ἔτεσ, sive ἔτεσ, id est: Arabias, & in Smilo nascens, quod aliqui copiis uocant. Marcellus non ἔτεσ, sed ὅπου legit. Cui lectiōni adspiculatur Oribasius libro. XII. ubi ἔτεσ tantum, reliqua uero ut addititia non leguntur.

† Exemplaria Graeca vulga hoc in loco legunt, μεθόδοιν: que uox, in itinere, à Ruellio, & artificiosè conformata, uertitur à Marcello. Sed equidem eam aduentitiam putauerim, quod non legatur ab Oribasio.

PINVS, ET PICEA generi eisdem ascribuntur, sed quandam flagitant specierum distinctionem, arboreos vulgo cognitæ. Quarum cortex adstringit: prodest tritus, & illitus intertrigini, viceribus sumnum corpus occupantibus, ambulisque cum lippa argenti, & manna: vlerca delicatiorum acrimoniam reculantium cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit: tritus cum surtorio arramento serpentia cohibet: suffici partus, & secundas ejicit: potus alium fistit, vitram mouet. Folia eorum trita & illita inflammationes leniunt, vulnera ab inflammatione vindicant: trita autem, & decocta in acetum feruenti collutione dentium dolores mulcent: hepaticis vtilia sunt drachme pondere in aqua, aut mulsa pota. Pinus nucis cortex, & folia potu idem præstant. Teda earum particularim festa, si in acetum coquatur, & decocto dens colluat, dolores leuat. Ex his etiam fit spatha ac porrum, pectorumque

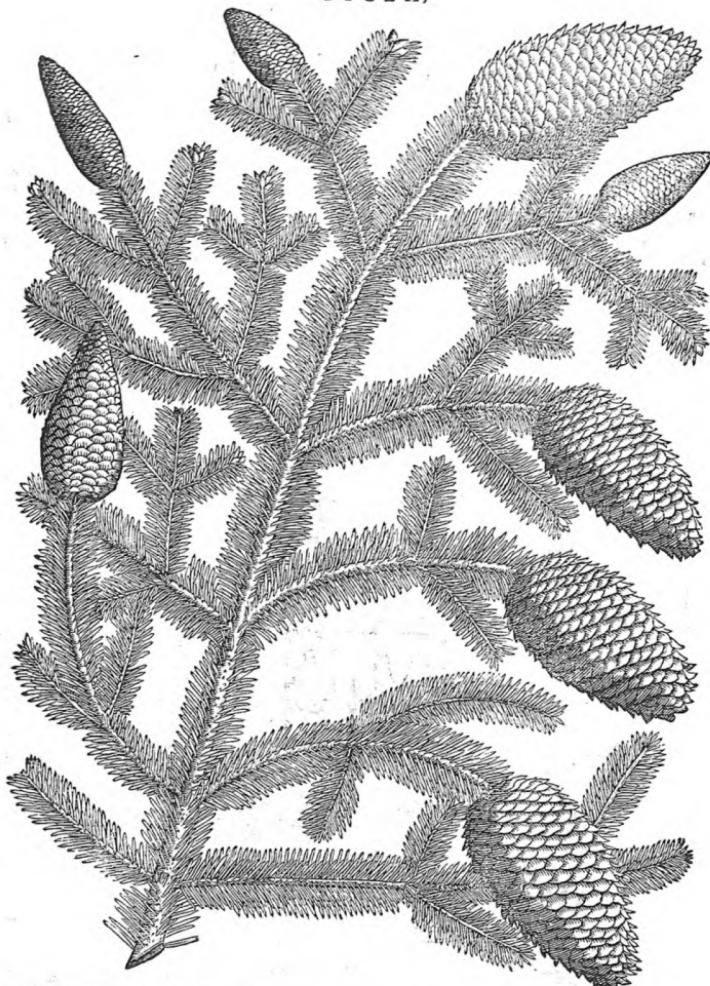
PINVS DOMESTICA.

pefforumque compositionibus idonea. Quintam earum cremata: um fuigo ad librarij atramen
ti confectionem excipitur: ea circumlitionibus efficacissime imponitur, quibus palpebras ornant,
colorumque mentiuntur, calliblephara Græci vocant: arrosis oculorum angulis, callosis, glabrisq;
genis, & collacrymationibus opitulatur. Pityides a appellantur pinorum, pieaque fructus, qui in
conis inueniuntur. Vim astrichoriam habent, & aliquantulum excaffientem: tuffi, & pectoris vi
tij auxiliatur, per se, aut ex melle sumpti. Nuces pineæ cum repurgata manduntur, aut cum pa-
so, aut cucumeris semine bibuntur, vrinam carent: acrimonias in renibus, & vesica heberant: ibo-
machi rosiones leniunt. datæ cum portulaceæ succo virtutem infirmitatem roborant, corruptorum
quoque humorum labem obtundunt. Pineæ nuces integræ recenter arboribus deceptæ in pallo
franguntur, & decoctæ, uetus tuffi, ac tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liqueare terni cyathi
bibantur.

a Appellatum
pinorum, pi-
ceæ, fructus.
is habet om-
nia que vidi.
sed locus est
minim: suppe-
ctus, nam pu-
to alienunde
irepille in
contextu spic-
tæ solum.

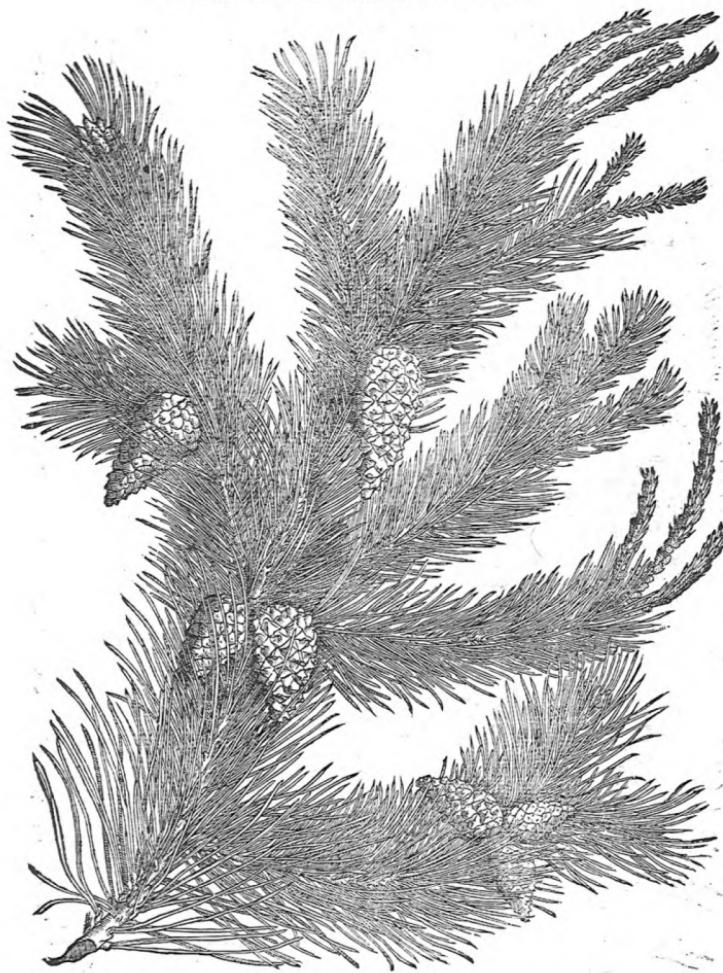
P I C E A,

Pini historia,
eiusq; gene-
ta.

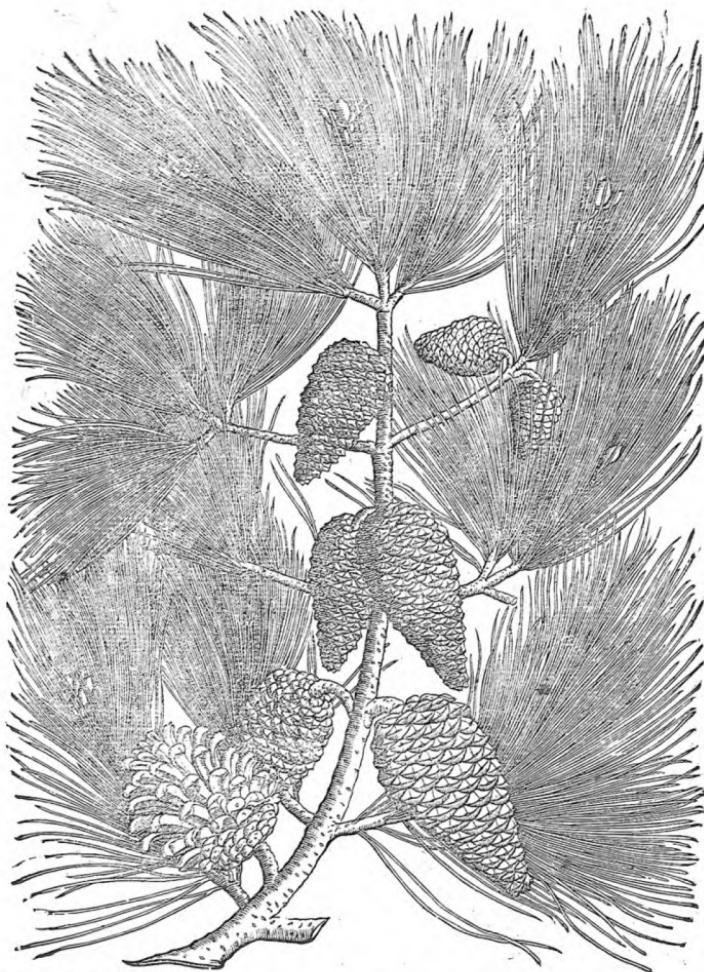
Nostre nimirum negligenter adscribendum foret, cum nos assidue habeant pinorum, abietum, picearum, & laricium maduerterim Plinianum, recentiorumque nonnullos eum fecutos, in huicmodi plantarum historia, qui resinas fluidas, longe ab eo diffentias, quod in Tridentinis montibus nostris oculis perspectum, apud alios etiam testatum reliqueru pos-
stas, domesticam alearam, alteram vero fyluestram: huiusque in maritimam & montanam distinctionem fecisse, hisce
verbis. Pinorum aliem urbanam, aliem fyluestram affligant. Syluestris binum flatuant genus, quorion alterum Ideam,
& cortice laeviori, utilique ad coria, quod alterius minus. Nux maritima rotunda, breuique debifrons; id est oblongum, viri-
de picea scripsisse, non autem de pinu; ea nimirum ratione freti, quod etiam de qua hic differit Theophrastus, Graci picea,
arboribus coniferis dicitur, id totum pices arbori redditus contra Theodori interpretationem, quod Theophrastus, et Galen le-
ctione propterea eum Graci sermonis imperitum inducere, sed quod mihi videatur non dum versatus in Theophrasti & Galen le-
ctione

Petri Bellon-
ij opinio ex
plosta.

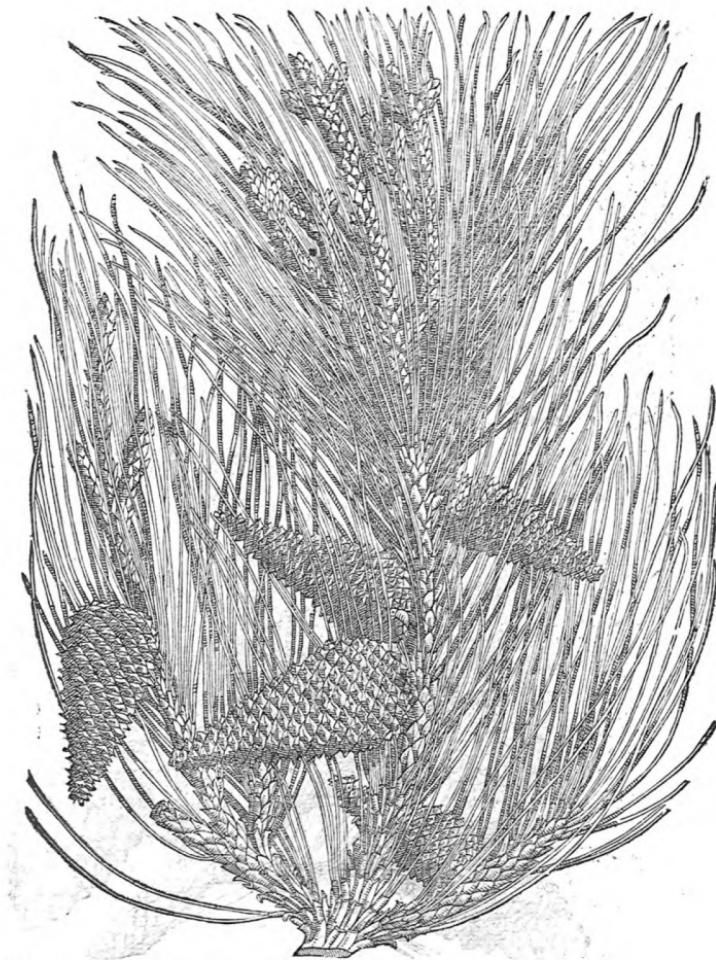

Eione, aut de plantis ijs scripsisse, quarum non certum habuit cognitionem. nam plura sunt, quae eius opinioni refragantur. In primis mihi quidem non dubium est, quin ueteres Graeci οὐ καλῶ pro pinu, & οὐταν̄ pro picea ψιραιπεριν̄. Neque certe verisimile est, Theodorum Theophrasti interpretem natione Grecum, & lingue tum Grece, tum Latine peritissimum, ignorasse quid per illa tam vistata & trita vocabula intelligenter Graci scriptores. Deinde Theophrastus ipse τὸν πίνον νικεμένον vocat. ex quo palam fit, eum nomine πίνον de pinu, non autem de picea scripsisse. Quandoquidem σπέρματα non aliud designat, quam nucem pineam, ut aperte declarat Galenus lib. 1. de alimentorum facultatibus his verbis. Nux pinea boni ac crassi est suci, mulumq; nutrit, non tamen facile coquuntur. Appellant autem nunc Graci ipsam non οὐν̄, sed σπέρματον. Idem libro de cibis boni & mali succi, ita scribit. His ipsis plus crassi, non autem mali, succi habet nucleus pinens, qui κάπνον vocatur, ipsum vero etiam σπέρμα ueteres appellant. Item lib. vii. de simplicium medicam, facultatibus, sic inquit. Coni fructus, quem quidem & coccalon nominant, & strobilum &c. Ad hanc commentario quarto de virtutis ratione in morbis acutis apud eundem hanc scripta leguntur. Nempe κάπνος ab Hippocrate dictus, non ita, sed rarer magis ab antiquis Graci appellatur, veluti a recentioribus medicis propemodum omnibus σπέρματον Galeno denique adspicuntur Symeon Sethi, ut poterit nucleus pineos κάπνον τούς σπέρματα etiam nominet. Ex quibus unique conflare puero contra Bellonij opinionem, Theophrastum sub κάπνῳ uocabulo pinum descripsisse, non piceam. Nam si Theophrasto penitus strobilum profert, quem Galenus inter cibos connumerat, non video, quomodo is picea fructus esse possit, cuius nuclei

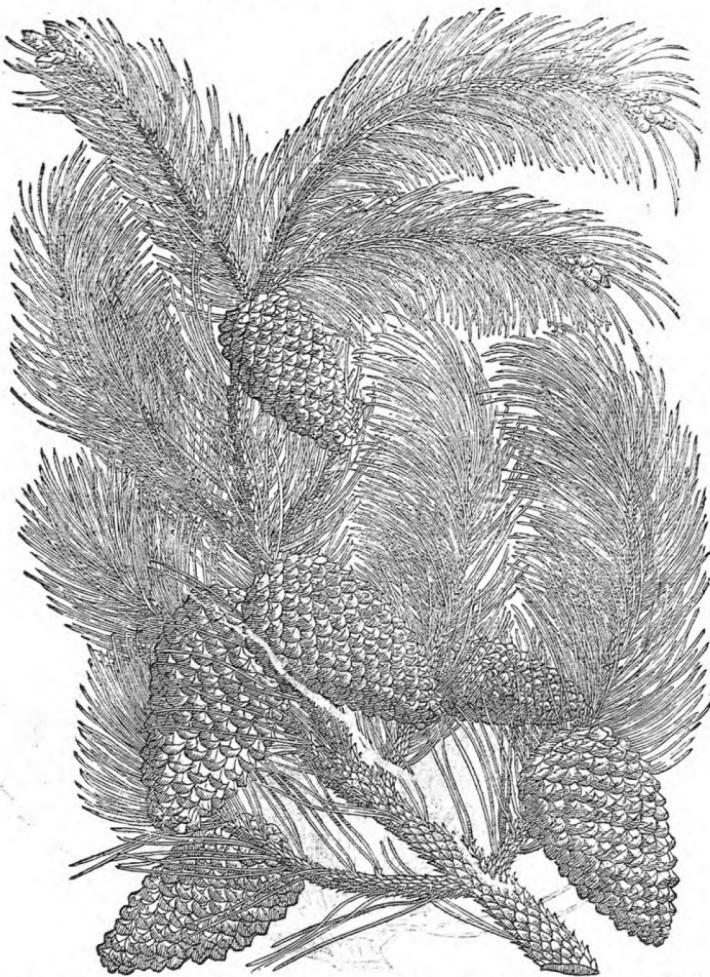
non

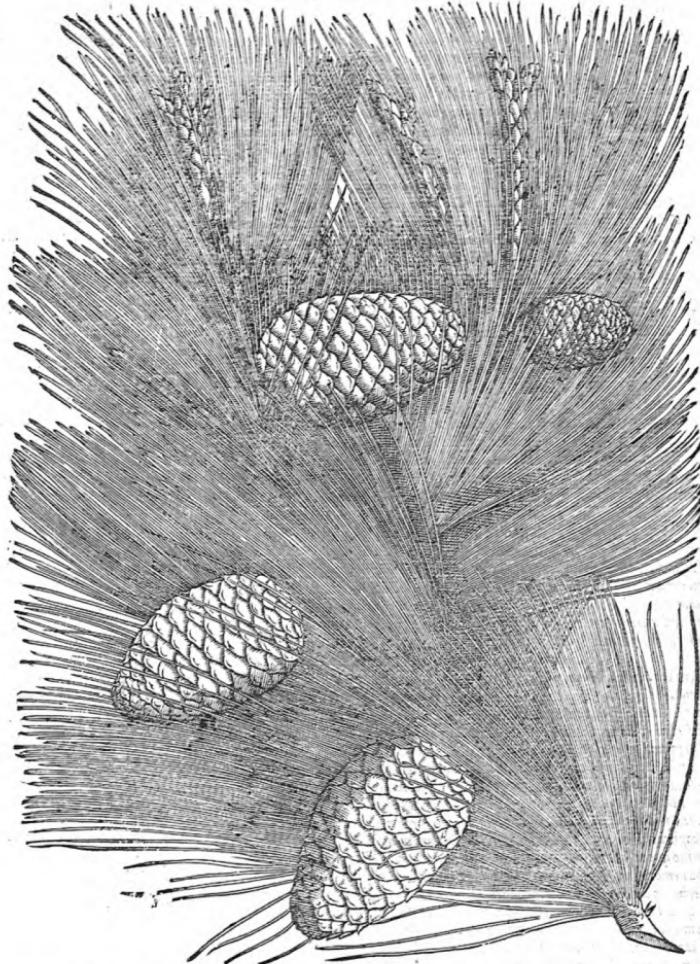
non sunt edendo, Bellonij etiam testimonio. Quod insuper hoc loco per se de pinum intelligat Theophrastus, illud maximo esse potest argumento, quod nusquam picea vis a sit urbana, nisi forte e sylvestriu[m] femine ad spectaculum in horis fata. Cuius tamen contrarium prebenditur in pinu, que domestica atque urbana frequenter conspicuntur. Hinc porro factum est, ut Bellonius sua dictu[m] opinione, ex hoc in alium quoque errorem incidere. Quippe illud falsum est, quod ex teda picea, ex flat pix, ut Bellonius assert[us] est, perperam, meo iudicio, Theophrastus loco interpretatus. Siquidem raro admodum est picea, que tadem habeat: atque p[er] omnis, cuius est v[er]sus, ex pinæ tantum teda conficitur in Italia, quemadmodum et in Bohemia, ubi ingensissima ac frequentissima sunt piatorum sylvae. Sed iā ad legitimā, veramq[ue] Pinis historiā uenio, que sic habet. Pinorum duo genera. Alterū domesticū, alterū sylvestre. Domestica Pinus numerosos fundit ramos in proceri caudicis summitate circū naganter, comosis ac firmis folijs in cacinme aculeatis, et in longitudinem protensis. Nucis edit magnas, compactas, solidas, in quibus nuclei concluduntur oblongi, ac duris putaminibus conclusi, nigra quadam fuligine obducti. Interior nucleus tenui tunice circumtegitur, flavo colore, que digitoru[m] attritu faciliter expellitur. Sapori illi dulcis ac succidus. Substantia pinguis, oleofraga. Habetur copiosa domestica Pinus in agro Rauenrate, non longe ab Adriatici maris littore. Habetur et in alijs Italia locis et præsertim in cænobioru[m] uiridariis. Sylvestris varia sunt genera, que in alpina, et maritima partib[us]. Alpinorum tria genera. Excelitus ceteris primus, quod copiosissimum habet, in omnibus Boemia Silezia, et Polonia sylvis, ac etiā in Tri dentino agro, cum in Ananienibus, sicut etiam in Flementibus montibus, e quibus syluanii homines picem perpetuo parant. Pinus

Pinus hec omnibus suis notis domesticè similis est, sed minores èd nucæ sunt enim cupressinæ; paulo maiores, longiores tamen, ac compacteres, squamarum congerie domeſticas nucibus per omnia similes, refinatae, ac odoratae. Secundum genus Mugum, Ananienfibus appellatum, quo Rouena mons in summitate abundat, caudicem nullum edit, sed humerosus ramos à radice funditus, que hanc perpetuò repans, decem, quindecimve cubitorum pazio. Fructum profert prædictæ similem, vel paulo negetiore, ac resina magis obductum, odoris non ingratii. Huiusce ramis virtutem mole ad usum unaria cingenda. Nam præter id quod longissimi habentur, flexiles, ac tenaces admodum sunt. Tertiū quod Tridentini & Ananienfes Cembro, & Cirmolo vulgo vocant, prouera frequens in Tridentino agro, tum in Ganic Phæbæz validis, tum in Flemenfibus, Ulturenz, & Rhetinorum monibus, & comitatu Tyrolensi, non longe ab Oeniponte. Id specia fatus prouera proceritate ita, ut ad tabulas parandas materiem non modo pulcherrimam præbeat, sed etiam odoratam, artamen non tam procerum est, vt alterum genus, nec caudicis cortex, vt in ceteris pinorium generibus, flaveat. Huus fructus Piceo crassitudine aquæ simili est, brevior tamen, refuofus, colore sub purpurscente, omniumq; fragilior. Concluduntur inter eius nucamenta nucæ, domèsticas minores, triquetra, breues, fractæ faciles, vt que dentibus facile cedant, sapore quadrangulus domeſticas referentes; nisi quod gulisq; quandam lexiculam relinquunt aperitatem, quod omnium filiorum est proprium. Quo facile adducor, vt credam hanc Plantan Pinum esse Tarentinam, de qua libro 15. cap. 10. meminit Plinius, digitis (ut ille, inquit) fragili putamine, autemque expositione furto in arbore. Et enim ita

est nucis fragiles sunt, ut non difficulter ab aliis rostro frangantur. Manat etiam hoc genere resina, tum alba, tum odorata, velut ab alijs sua generis plantis. Tabula ex his parata ad extremitatem adficia Germanis plurimi sunt, non modo quod pulchramaterie, & venarum serie placeant, sed quod etiam vt diximus, odoris fragrantia prestant. Id enim aëc-
tum hypocausta paranda, quibus maximè ob frigidissimam regionis temperiem, & indigent, & vivunt, placitum affer-
ornamenti. Marinorum duplex obseruauii genus, nucum tantum magnitudine, ac paritate differens, ut ex appulis hic ma-
ginibus quisque facile coniugere poterit. Omnia in rruuerum genera resina alba, & odoratam mittunt, ita tamen verifi-
catur, & picem nigrum findunt. Ceterum his: que fyluestris pinorum generibus scribit Theophrastus, in nostro clavis-
te refigatur, que sensibus clarissime patet experientia, siquidem agrestes, que plurima in maritimis nostris Senensisibus
prouenient, fructum ferunt spiculatum oblongum, pyramidalēm, firmum, ac solidum, nec per se facilē debilcentem. Quis
verò numerosa uire cantus, Ananis, reliquiq; Tridentinis montibus, ac etiam in Boemia, Moravia, Poloniaq; fructu
conspicit parvo, brevi, qui quād primū amerit, affatim debicitur ex arbore decidit. Sed id euenire existimamus, clima-
tum, & regionum varietate, ut etiam quād maritima plura sint genera. Bellonius, cuius paulo ante meminimus, libro de
arboribus resinsiferis hoc pini genus quantum ex eius verbis colligere potui) pinastrum esse censem. Sed nō recte, mea quidē
sententia, namque pinastrum, Plinio lib. xvi. cap. x. auctore, nihil aliud est, quam pīnus fyluestris, mira altitudine, gigantur-
que non modo in montibus, sed etiā in planis, Bellonio verò contra, pinastrum pīno hinc illorū est, & plana, & montium super-
cilia.

cilia prorsus respiuit, nec alibi prouenit, preterquam in excelsissimis montium iugis. Huic profecto ut quis adipularetur fortasse ex eo adduci posset, quod peregrinationi, quam ille in Asiam, Graciam, Syriam, Aegyptum, aliasque regiones fecisse fatetur, plura tribuere vellet, quam probatissimorum authorum scriptis, quibus saepe Bellonius perperam refragatur, ita ut suam putet autoritatem illis praferendam esse. Sed ego miror, quod mihi relatione sit virtus hunc esse vulgariter perire, neque tot loca peragratae, quot eius scripta peribent. Quod autem ad rem nostram attinet, Bellonius ubi pinastri hiliorum exordiuit, hanc pinastri vocem ex verisimma Latina frequenter legiſte ait apud Theophratum, sed non propterea Theophratum eam agnouisse plantan; quod d non nascatur in Grece, aut Asia montibus; atque ideo nullum esse ex Grece authoribus, qui de pinastro, aut pinii sylvestri meminerit. Sed quanta sit huic boni viri arrozentia, & in Grecorum authorum lectione negligenter, antea explicauimus, ubi ex Theophrato scripsimus duo esse pinis genera, unum urbanum, alterum sylvestre. Veruntamen si is mordicus suam tenuerit opinionem, quod scilicet Theophrasto τὸν πιέαν significet, non pinum, & quod ex consequenti idem hic de picea sylvestri sit locutus, demus illi ita est, qui respondet ad illa Theophrasti loca, in quibus αἴτης εἰπεῑ legitur & mehercule nibil, quantum reor. Subyciamus ergo quae Theophrastus lib. 111. cap. 111. de planitarum historia in censu arborum que in montibus nascuntur, contra Bellonij sententiam poferitatis memorie prodidit, ijs verbis. Id ut dicitur non tamē tamē, & ē vītū nōlētē ē vītētēdētē. Montēs vītērē, lātērē, mōlērē, vītētēdētē. hoc est. Montibus autem propria sunt illa, que in planis non proueniunt. Macedonie, abies, pinaſter. Addamus

nūs

mues præterea quæ eodem capite, rbi plantarum meminit, quæ perpetuò virent, idem sic habet. d'epurata pars *et tunc d'epurata*
est ex parte tenuioris et levioris, et non siccioris, et non aspergientis, id est. Ergo inter fylæstribus perpetuæ virent, quæ primo volumine resultant, abies, picea, pinaster. Ex his itaque manifestum fieri arbitror, Bellonum multa in Theophrasto ostentare legit, plura etiam temere & falso scriptis tradidisse ut hinc ipsum inanis glorie, vel alicuius dignitatis ciepidam potius, quam veritas studiose facta scilicet. Nec minus halucinatus est sensibus resinxiferis arboribus videntur Anguillariae, quippe qui tantum sua ipsius dulcis opinione, nullis addutis rationibus, nec auctoribus testimonio Montanæ fylæstribus videntur, ac cum quam Mugum vocari Ananensisibus diximus, picearum generi ascribit, cum tamen hec apud alios quibuscumque nisi magnitudine, & conorum exiguitate differant, exteris nihil diffensentibus. Nam omnibus eadem facies, eadem folia, idem flores, eadem germina, eadem ligni materies, idem cortex, eadem resina, idem odor, idemque sapor. Adeo etiam quod hoc omnia pinorum genera in tam uerantur & pie copiosissimam fundant, quod omnium scriptorum consensus pinorum proprium est, non picearum. Nec minus decipiatur in censenda Tarentina pinus, quam quibusdam vocari Cembra diximus. Quippe is banc, tua tantum sententia dulcis Montanæ pinum esse censet; sed cum inter cetera pinorum genera, tam fylæstribus, quam urbanarum, nulla habeatur pinus, que fragiliori fructu quam hac s' cadit, peritique Anguillaria sententia. Namque Theophrasti testimonio fylæstribus Montana pinis, nucem eadē Maritima compativam, durioremq; ac minus debilitatem, tanquam fylæstribus, ac robustior. Cetera quo plurimum huic homini sententia refragantur, si quis audire desiderat, legat episologiam priorem nostram ad Clariss. Medicinam Vlyssen Aldrovandum. Ibi enim plura sane reperiunt, que ante a nemine de pino & picea vsquam sine explicata. Ceterum non potius non admirari dixisse Plinius, scandulas pino ad contegendas domos, ex omnibus, que resinam fundunt, arboribus aptissimas esse, cum laricem non ignoraret materie præstantia, duritas, & firmitate, nulli equiparandam esse. Preterea scribit Theophractus (non id quodcumque uidemus) quod pini interitus est, ut tedaferat. Cuius uerba sunt
 hoc loco supra citato. Morbum pinis accidere talem idei incole narrant, cum non solim cor, sed etiam pars externa caudicis in tedam transuerit, tunc frangulari quodammodo. quod sponte accidit vertebaris largissima, quo ad quis coniectare possit, teda enim totum efficitur. Ergo hec pini propria effectio est. Quare autem pinus teda fiat, scribit idem Theophrastus libro vi. cap. xv. de cassis plantarum, sic inquietus. Pinus enim radicum agit teda, rotam refertam, ut ante dictum est. Ratio eadem, quæ in animalibus est, quod pars alimenti, que ferbuerit, excolta sit quoniam purgatissima est, affidetq; collecta, densataq; pinguedinem reddit. Reliquum vero sursum transmissum, partes, quæ supra terram eminent, nutrit: non per illam pinguedinem subiens, sed per alios quodam meatus. Nam que in tedam omni ex parte mutata sint, obestate moriuntur, ut dictum est: cum enim nullum transiunt habent, spiritus franguntur, sicut animalibus accidit, quæ ultra modum pingueantur. hec illæ. Caterum quod teda opus sit ad picem confidenda, non desit sane ratio, quæ etiam arte fieri possit, ut ut pini non sua utique sponte, sed artifici teda fiat. Id enim do-
 cui Theophrastus libro xii. cap. ii. de histria plantarum, his vel iis. Idei ubi arboris caudicem cortice dispoliant, quod parte solari, binis, aut ternis à terra cubitis facere confluere, confluxum siue fieri non sine teda vno cùm plurimum anno affirmant. Idque cum securi detraxerint, secundo iterum anno teda locum explorari & tertio pari modo. Posthac ob eam paulatinam incisuram arborum extenuatam, putrefactamque humi facile à flatu prosterri, tum eius cor extrahit hoc enim teda maxim præfert, necnon & radicem, hæc etiam illæ. Quibus palam est contabescere pino, tam sponte, quam similes enumeras arbores, teda propriam, & per se esse arborum censet, cum inquit. Sextum genus est teda propriæ dista abundantior fucco, quæ reliquias parciat, liquidoq; quæ picea: flammis, ac lumen facrum etiam grata. Et libro eodem cap. xviii. Nume, ait, celebrissimum arborum dictis quedam in vniuersitate de cunctis indicante sunt. Montes amantur, larix, steda, & ceteræ, & quibus resina gignitur, hæc Plinius. Verum si quis Plinius defenser dicere per teda ipsius hoc loco non aliud intelligere, quam pinum, itaque cum tueri velleret, hanc tutelam illud (ut puto) vanam esse ostendit, quod cim eo capite Plinius resinxiferas arbores omnes per genera describat, & primum omnium genus pinum faciat, nullo pacto pinum pro teda accepte videtur, cum sexto resinxifera generi teda posset adscripferit. Hinc forte & Marcelli error reflexus, qui in hoc Dioforidis capite, pinum tedam interpretatur. In hoc etiam versatur errore Adamus Leoniterus Ruello secutus in suo de plantarum historia volumine, vbi fistulam portio, quam veram arborē pro redapinxisse videtur. Sed animaduertendum est, non è pino tantum fieri teda, fed ex aliis etiam planis resinxifera funduntur, nempe larice, & picea: i quibus nos in Ananensisibus fylæstribus pinguisissimum existimus. Sed in his rara admodum teda est. Quapropter dicebat Theophrastus lib. iiiii. cap. vi de histria plantarum, quod in Ponto ex fylæstribus desint pinaster, abies, atque picea, & omnino que teda in se gerent. Quibus clare patet, alias preter pinum arbores esse, que in tedam contabescunt. Sed 50 quod id morbi magis pino eveniat, quam ceteris, propria pini efficio esse creditur. Quo fit, ut in hoc Plinius errasse crederim, qui non pini, fed laricis morbi pino esse ait, ut teda fiat: ac eidem omnes attributum tunc vides, tem notas, tem qualitates, quæ Theophrastus pino reddidit. Quare cim Ruellos eum sibi familiarissimum ab hisce Lefsi vindicare nolle non mirum, inquit; quod in hoc Plinius equivocatione fit vsus, quando & perpetua fronde perinde ac pinis, sit larix, & sit teda in montibus, eademque facies, minime animaduertens, quam magno ipso quoque fuerit errore implicitus: quemadmodum & recentiorum alij. Quandoquidem pro certo arteficii potius, laricem me vidisse nunquam (est centena laricis, fylæs riderim) cui per hyemem folia non deciderunt, & que tantum contraberet cum pino cognationem, quantum Ruello tuis tradidit. Itaque ut vera cim quoque promulgetur historia, hic ea de larice diffrenimus, que & vidimus, & experientia comprobauimus. LARIX igitur arbor est eximia proceritatis, cortice perquam crasso (non autem leniori, quam picea, ut Adamus Leoniterus scribit) in rima rindique deboscere, intusque rubenterans gradatim circa fistulam rotam emittens 60 ad natum compluribus salicis more lente, colore luteo, odore non inincedo: folijs circum ramulos prodeantibus, densis, oblongis, molibus, comofois, pineis angustioribus, minime aculeatis; quæ aduentante hyeme pallida effelta ad caudicis radices decidunt, ibi q; marecunt: ita ut sola larix inter ceteras resinxiferas arbores, spreta omni algoris immunitate, nuda per hyemem fistulam transfigatur. Nouella cupressum prorsum assimilatur, non autem piceam, ut Ruello placet. Eius coni (quoniamque credidit Plinius Laricem sterilem esse) cupressinis admodum similes sunt, neque ingratis efflant odorem. Et cruentanæ floræ longe odorantes sunt, qui uere emergentes est ramusculturum caniculum arborum vniuersam miram in modum conseruant, quippe cum in purpure ardenter rubescant, comitantibusq; foliolis, miro quadam natura artificio annellantur, non parum uitiorum oculos remunantur. Ligni materies durissima, præstansq; rubescens, & in caudice medullitudo sita: eaque proper in edificiis omnibus extrinxis, ceteras longè præcelit. Vanorum profecto est credere, ut Plinius, Vitrarius, & recentiorum plerique perhibent quod nec flagret Larix, nec in carbones vertatur, sed veluti calcarium factum in fornace exsuratur. Quem etiam si proculdubio falluntur, qui, horum autoritate freti, Laricem nostram legitimam habent.

Anguillaria j
plus.

Plini lapus.
Teda confi-
derato.

Plini error,
quorundam.

Plini & Rue-
lij error.

Laricis histo-
ria.

Plini, & Vi-
truius error.

haud esse contendunt, quod eam tam facile accendi cernant. Siquidem cum omnium tam antiquorum, quam recentiorum scriptorum confessu, praesertimque ipsius Trinii, ac Virtuuij Larix prepinguem, & copioam resina fundat, qua perinde ac bitumen igne admota quam celerrime accenditur, ignari sane homini est, credere Laricis resinofest, & pinguisimum lignum igne respire, quem lapides ipsi, qui propria sui natura flammis accendi nequeunt, rbi tamen bituminre redundant perinde, ac ligna exaruntur, editis continuo flammis, quoique uertantur in cineres. Quod facile testabuntur Flandri, Brabantij, & alię Aquilonares gentes, que ob lignorum penuriam hisce tantum lapidibus suis fouent ignes. Si vero plura contra horum sententiam quicquam audire cupiat, legat secundam epistolam nostram ad Clarissimum Medicum Vlyssen Aldrovandum.ibi enim plura repertae auctoribus testimonia, que nulla dubitatione affirmant nostratem, & antiquorum laricem eandem esse plantam. Male quidem cum fornacibus ageretur, in quibus sit ferrum in Tridentinis montibus, & in ea praesertim ualle Ananij contermina, quam Solis nuncupant, ac alijs multis Camonicae, & Eliotropie vallis fornacibus, in Brixieni agros, si larizno carbone carerent, cuius inibi maxima conflagratur copia. Nanque (ut referunt in hac arte periti) nullo alio carbone in fornaceum indito, rude ferri metallum tam celeriter colligescit, quam lareo, quin & lignum eius siccum, cum abunde sit resinofest, impetu flagrat perquam reverbenti. Quamobrem in Tridentinis montibus laricinis tantum lignis furnos incendunt, tam eos, quibus panis coquitur, quam quibus hypocauſa caleafiunt. Ceterum selectissimum Agericum in larice prouenit. nanque ipse quidem sapientis in Ananienibus montibus praelantissimum

*Agaricum la
tici inanis.*

mum agaricum parus quadam securi à laricibus compluribus, dieci emiq; sepius ab his, qui resinas colligant. Nascitur etiam agaricum (ut prodit Plinius) in Gallia, non in larice duntatax, sed in aliis arboribus, praesertim glandiferis. Dioſcorides, scitū & Galenus, non tatis compertum habet, an Agaricum fungus sit, aut radix, licet aſſerat in cedro giganteo. Brasilius agarichum Comachii in illicibus innenius fateatur, necnon per Gallum equitanus, id vidisse aut quemcum caudicis in hæc. Enimvero ipſe in tota Heretria, in alijs, quam plurimis Italia locis, denique in multis Germania, Carniola, Dalmatia, & prouinciis, ubi fyliae quercubus, cervis, illicibus, tuberibusque referte & conficiuntur, non folium nunquam vidi, sed ne quidam audiu in his agaricum prouenire: tameſi illis inbarere videbore fungos alios plurimos lignea materie concretos, duros, ac nigros, quibus vbiq; paſſim fomites fuit ad ſcipiendum ignem, cùm effice calyre excutitur: quin etiam ijs ignitis ad machinulas exonerandas venatores frequentissime utiuntur. Adhuc quamvis in Tridentinis montibus, praefertim, Ananiasibus preter abietes, pinos, larices, & piceas, innumerabiles adſint quercus; in nulla tamen agaricum, preterquā in larice, nascitur. Porro ex larice etiamnam praefertissima illa refina manat, quae ſalsò officiis terebinthina vocatur, cùm terebinthina ex terebintho proueniat. Verum cùm mercatores præterito iam euo terebinthinam ad nos minime afferent, ob idq; Laricina eius loco uterentur tum medici, tum myropola, facile ſaturn est, ut laricina ex uſu ſie terebinthina nomen uenadicatur. Et quod Laricina terebinthina nomen & locum ante paſſo occupauerit, ut etiam hodie in officiis eiusdem, ſi defit, nicea ſupplet, omnibus noſtis ſum arbitror. Attamen Fuchsius vir aliquo doctissimus, in libro, quem secundo edidit de compositione medicamentorum, scribit pharmacopeos legitime terebinthine nice abietinan ſupponere. Quia in re aperte fallitur, quod omnes (ut dixi) pro terebinthina Laricina rufiſunt. Atq; Galeni tempore liquida pieca terebinthina loco uenebatur, ut ipſe libro tertio de composito medicina, per genera memoria prodidit, ſic inquisi. Ex harum genere eſt & Laricina vocata, prædicti plantæ humidior: ſubſtantia verò ſimilis liquida pieca, quam loco terebinthina inſtitores uident ignorantibus ea discernere. Et autem talis refina odore, gauſt, & facultate, quam terebinthina acrior. Cum hac uiginti, & terebinthina, laricina uocata perſimilis potentiam obtinet, ſed tenuiori ſubſtantia, maioreque diſtinguendi virtute prædicta eſt. Hanc Tridentini, ac etiam quia uis conterrani sunt, vernaculo ſermone Larica appellant, deſflexa à larice, à qua emanat, appellatione. Hoc tamē ſponſa ſua non defuit: fed qui ipſam colligunt, magno, & longo larice caudicis ad medullam vſque per ſatiem perforant, & inde manantem refinam vaſculis quibusdam è pieco cortice per atria exiunt. Splendidiſſimis mitiis inueniuntur arbores, ſicuti de thure diuiximus: turbidore vero annoſa. Hec ad quā plura expediti medicamenta, & praefertim ad vulnerum, vlecrumque auxilia paranda. Deuorata vincit pondere, purgat per inferna. Renes expurgat, calculos expellit, & vrinam ciet, & praefertim ſum Benedita ſimp, ſequidradim deuoretur. praefat & ad Gonorrhœam, ubi abforbeatur, pluries cum aqua plantaginis lota, aut nymphœ, addita ſeleclifissimi ſuccini draconia, vel apleni, & capraria momento. Delinata in elegante commodiſſime auxiliari tabidis, empicio, & diuina ſuſi laborantibus. Fui ex ea oleum, & aqua, diffiditario vafe, ac recentia vulnera glutinanda plurimum praeflans, quin etiam ad neruorum articulorum, dolores a frigiditate prognatos. Ceterum aqua que in primis diſſylla, ſi ſerupili tantum pondere ex nino albo bibatur, vbi uentriculus pituita repletus langet, paulo poſt eam per uonitum expellit, magnō iuuentu. Eadem lentigines, naros, albosq; abſtergit, cim in facie tam in quacunque alia corporis parte, addito oleo, quod ex uini fecce patatur. Praefat quoce ad ſinuosa vlecræ inſuſa, & ad vermiculos aures, addito ſelli bubuli momento, quin etiam ad ſurditatem, vnd cum oleo ſuo inſuſa. Reruptur præterea in annos laricis caudicibus prope medullam ipsam panum quoddam albicans quandoque, cubiti amplitudine, corio, ex quo chirothea conſiuntur, adeo perfmile, vt vix alterum ab altero diſcerni poſſit. Vt uirtus horum incola ad vulnera glutinanda, & ad ſanguinis flaores compescendos. Ceterum admodum inter ſe ſimiles ex hiis, qui refinam fundunt, arbores ſunt PICEA, & ABIES, ut uſe etiam lignarios fabros fallane. Siquidem eadem virtute proceritas: amba iſdem ſunt foliis oblongis, duris, ad densis uiruis ramiſculi produntur crucis in morem, & duorum duntatax ramorum lateribus exentes: quod & foliis euerit. Veruntamen hoc tantum diſcriminis inter ſe habent, quod pieca folia color ſint abiegnis longe nigriores, quin & paululum latiora, molliora, leuiora, minusq; pauciter acramos circumquaue uenientia. Præterea pieca cortex nigreficit, tenax eſt, leuant, & lorū modo flexilis: obieri uero albicans, & ſi flectatur, faciliter perfringitur. Pieca rami plerisque ad terram flechtuntur: quod in abiegnis non uifit. Lignis denique materies pieca multo ſpeciſtor, ac etiam utilior habet enim venas retiores, minusq; nodofas. Amba conos ferunt ſpirantes longitudine, nucentiam quamplurimis inueniunt ſubintrabiles compacibus, in quibus ſemina eſt ſubalbus nulla intus medulla. Pieca fert refinam inter corticem, & lignum gemmi modo concretam, licet nonnunquam ex ea deſflata liquida, laricina ſimilis. Abies horum inter corticem & corticem praefertim liquorem inueni concudit, quem vulgo LAGRIMO, quafi abietis lacrymam, appellant: de quo veteres nihil (quod euidentiſſimam ſic) poferitatis memoria prodidere. Niſi quidpiam dix erit: per abietis lacrymam intellexisse Galenū lib. 50 III. de comp. p. genera paulo ante citato, piecam illi liquidam refinam, quam pro terebinthina inſtitores uenabant. Cuius rei illud indicium eſe uidetur, quod ſcribat ipſe, hanc & gauſt, & odore terebinthina eſe perfmile, quod in abiegnis larmyza maxime notatur: & quod in ſuper ſit quadantennis terebinthina acrior, nanque huic commodity qualitate in liquida piece refina minime reperiuntur. Quo fit, vt ſi ſicandum putauerim, in his Galeni veris librariorū fortafſe culpa mendem aliquod ſuſefficeret conſet antiquos ſcriptores in arborum refinas ferentium hiftoria in quā plurimis inter ſe diſſerte, & alteram ſepre pro altera (ut ſupra diuiximus) ſuſſitare. Auxiliū mihi ſuſſionem hanc Galenū: quippe qui ſcriperit deinde eodem libro in Euphorbi medicamento, inter refinas ceteris odoratioris haberi terebinthina, & abiegnam, hancque illa calidiorum eſe. Falluntur autem, qui putant abiegnam lacrymam, clarifinam eſſe laricinam: quandoquidem illa inter abies cortices vnoq; modo coacerat, & ſeſto corio (ut in abieſculis ſanis vexatis fieri ſole) elicitur: hac verò manat à laricis caudice ad medullam vſque perforato, vt ego experientia doctio facile atteſſari poſſim. Nam ut rem omnem hic in hiftoria ex auctis exploratum habemem, & à larice laricinam, & ab abiegi abiegnam per memet elicere libuit. Sunt qui huic illam admifcant, vt haſimputra magis lucentur, eo quod omnes abiegnam pluri faciunt, quām laricinam. Nec deſiat qui percolat laricinam, & ad plūmam claritatem redatam pro abiegnam venditent, cim rarifim reperiuntur myropola, quā ſeſtis alteram ab altera diuognant. Sed frau cognovi potest, quod abietis lacryma ſubſtantia minus confitit, odore preſtantissimo fraget, & gauſt laricina fit amarior, ad annuumq; aſſerunt quadantennis flauſerat. Ea vulneribus reueneribus maximum afferit prefidum, quod non ſolūm glutinat, ſed & munder, & ſarcotica habeat. Pota renunti calculos ejicit, arthriticos dolores malces, & cozendicemque cronicatus lenit. Capitū Ruelius abietis croceum florē inſuſiuerim in Tridentinis montibus, ubi undique ex monte ſylveſtrent, Abies omnis eſt & floribus, & fructibus inſeſcunda. Sed ut ad piecam noſtra redeat oratio, non ſati compertum habeo, quam arborem pro Pieca intelligat Etrus Bellonius: quanquam ex imagine, quā exhiabit, atque etiam ex notis, quas ſit piece affignauit, aliquid piaſſiſtri genus intelligere uideatur. Ceterum arbor, quā

Refina lari-
gina.Picea, &
Abie-
tis his-
tor.Abietis lacry-
ma.Error quo-
fundam.Abiegn la-
crime uiues.Bellonij opi-
nio.

10

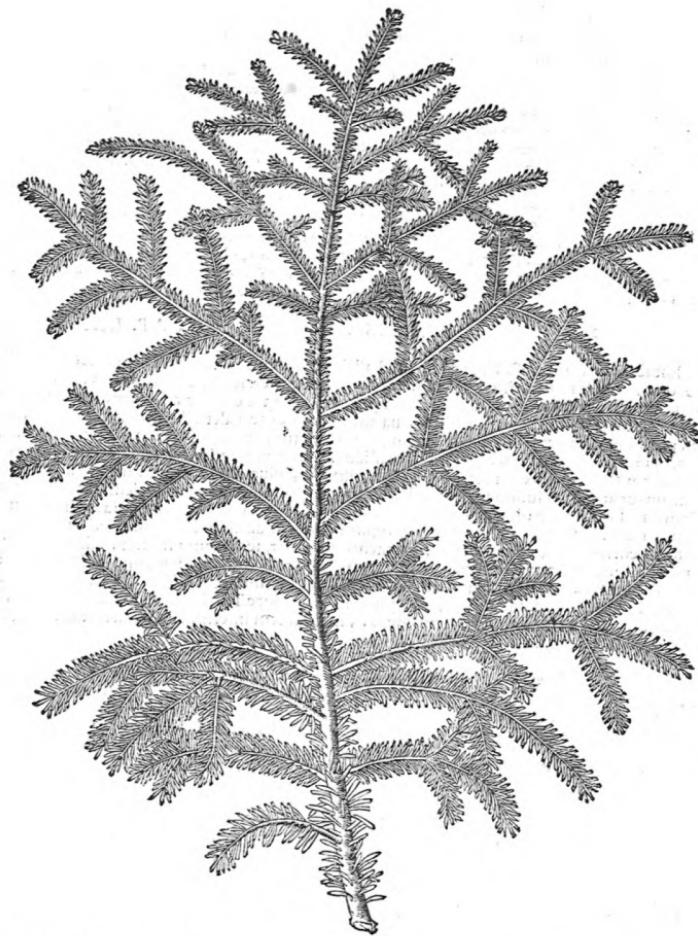
30

40

50

60

70

idem sua tantum auctoritate, ne dicam temeritate, ductus perperam Sapinam vocat, ac abieti similem facit, non est (quantum ego coniugere potui) nisi legissima picea. Quippe hac abieti adeò similis est, ut sepe sylyanos homines, & signarios fabros fallat, ut supra dictum est. Id circa Plinius lib. XVI. cap. XXXIII. eadem folia reddidit picea & abieti, sic inquens. Infecta Dioſcorides lib. I. I. Taxum autem (ut obseruamus) maxime folijs emulatur picea, quam magno & pudendo errore Belonius Sapinum appellat:nam. Sapinus, scilicet Plinio, pars tantum est in abiete, ut eius uerba declarant lib. XVI. cap. XXXIX. >bi ita scribit. Abietis que pars a terra fuit, endis est. H.e.c, quia diximus, ratione fluiata decorticatur atq; ita Sapinus uocatur, superior pars nodosa duriorq; substerne. Quibus utiq; Plini uerbis palam est Sapinum, non est per se arborem, sed tantum abietis partem, sicut etiam Venerius testatur. Verum Bellonius, quod audiuere tam piceam, quam abietem indifferenter du Sapin suis Gallici nominari, hanc forte vulgarem & confusam nomenclationem fecutus, ut eam ueram putauit, ita etiam piceam Sapinum appellauit. Sed is mihi quidem non uidetur in Plinio recte considerasse resuferarum plantarum historiam, neque in Theophrasto cognovisse quod nomen & uerba significant, neque etiam animaduicerisse, quod haec duo uoces sepe a Grecoſ una pro altera vſurpantur. Sed hic futilis, quoniam deceat, aliquot Bellony errata perfecte finitus. alius enim locus erit, nisi quid mihi humanitas accidat, ubi alia plura in hoc genere confusò tractabitur. Ceterum his expedire, iam tempus admonet ut de nucleis pinicis, & eorum uiribus agamus, quinetiam de recenti pini nuce. Si quidem aqua, e uiride

bus pinorum nucibus, quas conos vocant, distillatio rasa parata, rugas in facie delet & manmas admodum extuberantes cohíber, ubi linteolus in ea mafefactis sepius queantur; eadem vulnus angustiorē reddit, & à flexionibus tuerit, sed longē ad hoc efficacior est succus. Nuclei autem sunt domesticis nucibus exempti humano corpori magno sunt utrius. Sunt enim in suis qualitatibus temperamento proximi, paululum tamē ad calidum inclinantes. Maturant, leviant, agglutinant, refulgent, & impinguant, & leuissima quadam acuminā nōdant; belle nūtrient, ac quāvis crassissimum porum utrū tenuē prebeat alimento, non tamē improbarunt, emendant enim humitudines intestinis putrescentes, ègrē tamē concoquuntur, ideoque natura frigidis dari debent cū melle, calidis autē cum Saccharo. Id enim corrigit eorum contumaciam. Ceteris ubi tepenti aqua maceatur, acrimoniam exsuffat, & oleosum quam possidere qualitatēm. Sanant, frequenter deuorati, neruorum, & dorſi dolores. Dantur vīliter iſchiatrici, paralyticis, stupidis, & tremore affectis. Pulmones mundant, & uera ulcera, humorē lentoſ, & faniū inde expurgant. Propriūtate insufficiuntur. Remorant excitant Venerem, aqua tepida prīus macerati, & deinde ſaccarō, aut melle excepti, & deuorati. Preſtant quoque ad renū & uerſa vīlera. Ideoq̄ opūlantur vīna cum ſilicidijs, tunc etiam ardoribus. Impingunt maclentos, & sanant untriculi eroſiones, cum ſucco portulacae hanc. Ceterū nūris pinus acciūa contraria, ex uino optime potuſ dat, cordis dolorem ſedant. Sed a pinguis agros abſtine reperit. Pinus Conor̄ cortices in aeto acerrimo decōli, per quam utiliter ſufficiuntur dyſentericis. Arbor, qua pleiū Græci & Iri, Latinis Pinus appellatur: Arabus Sonabar, Itali, Pino, Germani, Hartbaum, Fichtebau, & Kynboltz; Hispani, Pino, Galli, Pinus Boroniuſ. Quia autem Græci nō uita, Latine Picea nominatur. Arabi, Arz, Italici, Pez, Germani, Thannbaum; Hispani, Pino negro; Gallici, Vng abire genū de pin. Quia deinde Græci nomine Larix, Latino item Larix, Italico Larice, & Germanico Lerchenbaum vocatur. Quia denique Græci Larix, Latinis Abies dicitur: Itali, Abete: Germani, Thannenbaum, ſive Thannenbaum.

Σχ̄. 20.

LENTISCVS.

CAP. LXXV.

Lentiscus nota arbor est. Cui toti uis inest astringendi: ſemini enim, folio, ramo, cortici, radicibus que cognata infundunt vires. Liquamentum autem ita fieri foler. Folia, cortex, & radix in aqua cōquuntur, & ubi abunde cocta, refrigerataque ſunt, folia abſciuntur: aqua denuo coquitor, donec melis habeat crassitudinem. Lentiscus ſua astringendi dote, valeat aduersus ſanguinis rejectiones, aliū profluua, & dyſtentias in potu: item contra eruptionem ſanguinis ē vulua, & ciuilem, aut fedis procidentia. In totum acacie, & hypociftis uicem repräsentat. Idem ſicut ſuccus ē tritis folijs. Decoctum ſotu caua explet, & fracta oſla fermentat, vulua fluxiones ſitit, nomas arctet, vīna pellit, motus dentium collutione ſtabilit. Virent ſurculi calamulorum uice dentibus repurgandis africanuntur. Fit ē temine oleum alfrictoriā vim habens: quod prodeſt, cum quid altringi opus est. Lentiscus refinam gigni, quæ lentīcina cognominatur, & ab aliquibus mafichis. Pota utilis est ſanguinem rejectionibus, & tuſi ueteri: ſtomacho auxiliatur, ſed ruſum mouet, additur in dentificia, & illitiones facie, ad niutori cuti conciliandum: palpebras oculis incommodes replicat: manducata halitum oris commendat, cinguias contrahit. Optima & copioſimma in iſula Chio prouenit. Praefertur, a nitidula modo, respandens, & candore Tyrrenicae cerē ſimilis, adulta, b (retornia, ltriabili, odorata, ſtridore edens. Viridis autem inferior est. Aduleratur thuris, refinata, qui pinea nucis mixtura.

a Græci vno
verbō ſenacu
ſiſora.
b ꝑp. ſuſſa.
Et alia. leg.

Orb.

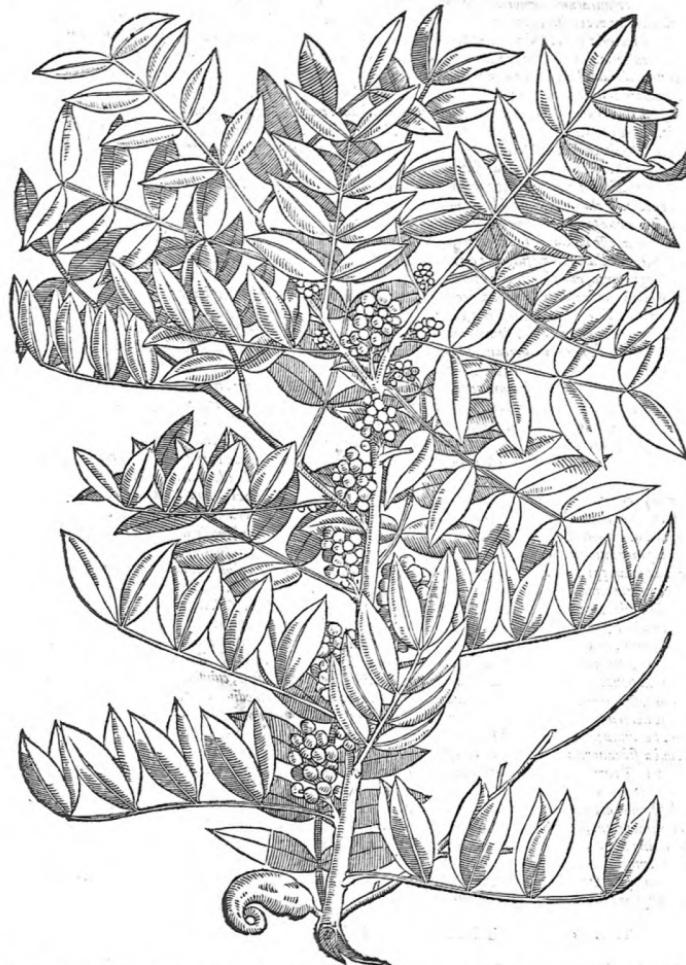
Lentiscus in Italia frequentissima natūratur, preferrimē in Hetruria mariū nostris Serenibus. Cignitur in col-
lapſi Romanorum adiſijs, ac ruderibus. Quinetam in traſtu Tyrreni ubique copioſe ortur, in Campania ma-
ximē. Ceterū Lentisci nonnulla ſunt plantæ, qua in arborē media proceritas affiugunt: nonnulla vērū humiliæ, qua
nullo grandiore caudice à radicibus ſublati, ſed virgultis, foliolibusque innumeris corylorum ſylleſtrium modo diſſi-
liant. veruam Lentisci tum ramis, tum folijs denſor conflat, magisque virgulorum caciñibimis ad terram de-
flectit. Folis utraq; eſt Myro amilis, ſolito ex uno pediculo prodeuntibus, pari uirū exortu graueolentibus, pingui-
bus, friabilibus, & in obſcuri virentibus in ambitu tamē rubent, ſicuti & quibusq; venulis. Perpetua fronde viret. Cortice
eft ſubruſo, lento, tenaci, flexibiliq;. Profert terebinthi modo, præter racemos ſuſtis, foliolicos corniculis modo intortos, in
quibus includit liquo limpiduſ: qui tandem ueteras ſerit in beſtias uis periles, quæ ex vīni, & terebinthi foliſculis
cuolat. Tota plārā grāueri olet: quapropter nonnulli, quid oſſatu caput aggrauet, ipa ſenauerit. Sed Lentisci, quæ roboris
magritudine proueniat, folio ſorbi, aciniſ ſylleſtris punice rubetibus, ut Ruelius ſcribit, haſtemus non nidi, nec id in qua me le
gīſe memini apud probatos auctores. Idcirco Ruelius hac in re hallucinat cederidam, & Hermolaū, qui ea ef-
feſtū ſolii exiftim, quibus coriarij Venetijs pelles conſuēt, uigò propriæ appella folia. Siq;de planta, à qua hec
folia decerpuntur, maximē à lentiso differt: eſt cum terebinthi atq; habeat ſimilitudinem. Fert etiā Lentisci Italicā ma-
fichem, ut ipſi atteſat poſſim. Sed rara admodum, nec Chia comparanda. Itaque immēritū ſunt nonnullis notari. Au-
cenſu, quād mafichem italicum memoria prodiuerit. Quippe quid q; y, quā maior in errore verſantur, exſūtū mafichem
non alibi fortaſe, quām in Chio naſi. Indicam mafichem ē ſpinosa quadam planta manare, non ſolum Theophrastus, ſed
etiam dij tradiſere, quemadmodū & Plinius, qui lib. xi. cap. xvii. non modō Chia mafichem meminit, ſed aliam quoque
que in Arabia, Afia, Greca, Ponto quoque proueniat. Quo ad nos compartitur, & in viuēſan ſerit Europam in Chio tan-
tum, Aegei maris iſula, prouenit, ex domesticis ſolium lentisci plantis, vulnerato quotannis arboris tranco. Fluit enim inde
Mafichem, & in terra circumpaſta concreſat. Mafichem id omne quod in tota Iſula prouenit, Républica debetur, quo
ſit ut qui uindemia tempore propriis in agris Mafichem colligunt, id totum abſque dolo in commune ferant. Multa tanta fe-
lla manu, qui Lentiscum Mafichem fundentem in proprio, uel alieno agro excederit, tanta eſt Mafiches cura, & reveren-
tia apud Chios. Nec ab eo quidem, cum illis tantum Mundus feri uniuersus tam neceſſarium ac falubre medicamentum ac-
ceptum referat. Audio etiam in Creta lenticon Mafichem fundere. Sed flauam, amaranth, & Chia longe deteriorem. Reſtrin-
git Mafichem ſanguinem ē naribus manantem, ſi vna cum Thure, ſanguine draconis, & leporinis pilla combulſis, excipiatur
ouī albo, & fronti applicetur, ſaſcia ſuperpoſita, qua artī conſtrigat. Manditū vna cīna cera adorat ad dentium do-
lores, & ad pituitam a capite detrahendam. Tollit, mulcetque mafichem frigidis articulorum doloris, ſi vna cum cumino, pu-
legio, ſalvia, lauri bacis, & fabina, melle excipiatur, & dolorifico loco applicetur. valet ad untriculi dolores, ubi affectus
iurū dormitiorum tres mafiches grēmo deuorantur. Non ſolū enim hoc medicamento tollit dolor, ſed fit quoque ne poſt
hac ſentauerit. Lentisci meminit Galenus lib. viii. de ſap. medīc. facultatibus, ſic inquiens. Lentisci facultate ex aqua
efficiens

Ruel. & Her-
molai lapſus.
Mafiches cō-
fidatio.

Lentisci con-
ſidatio.

Lentisci vites
ex Galeno.

ut ſenauerit. Lentisci meminit Galenus lib. viii. de ſap. medīc. facultatibus, ſic inquiens. Lentisci facultate ex aqua
efficiens

essentia leviter calida, & terrena frigida non pauc' compositus est, ob quam & moderatè adstringit. Desiccat igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente in caliditatis, & frigiditatis differentia quodammodo est medium, & symmetrus. Similem omnibus siue partibus adstringitionem obtinet in radicibus, ramis, extremis turionibus, germinibus, ac foliis, praeterea fructu, & cortice: ac si secum ex foliis eius viridibus exprimas, similiis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaque bibitur & perse, & cum alijs medicamentis, que diffenserias, & alii effectus sanant, quin & ad sanguinis expunctiones, sanguinisq; ex viro eruptiones, tum sedis, vndeque procedentes idoneus est, neptos ad hypocrisida nomib; propè accedens. Meminit idem & mafliche lib. VIII simp. med. bis verbis. Mafliche candida quidem, & Chia consuevit more cognominata, quodammodo ex contrariis composita facultatibus est, adstringente videlicet, & emolliente. Proinde stomachi, ventris, intestinorum, iecorisq; inflammationibus competit, utputa secundo ordine excalfaciens, & desiccans. Nigra vero, que Aegyptia cognominatur, si magis desiccat, tum minus adstringitoria facultatis est, participes: quamobrem aptior est ad ea, que naliudorem digestionis cuper huius exposcent. Hac igitur ratione & furunculis bonam est remedium. Porro oleum, unguentumq; maflichinum ex Chia confitetur, non admodum sanè ex Aegyptia. cateriæ similis est & ipsius mafliche facilitatis. Hac de lentisco, & mafliche Galenus post eritatis memorie prodiit. Sed cum mafliche mihi CATHYRAM, in memoriam redegerit, quod certò sciam, eam mafliche, ardentissima aqua, zedoariaque ab impostoribus adulterari, citoq; Dioscorides, Galenus, & cateri illius seculi scriptores ipsam non solum non adnotauerint, sed ne nouerint quidem, silentio minime dissimulandum fore putauimus, quo ma-

Mafliche VI
ies ex Gal.

gis legentibus satisfiat, quantum tum à Serapione, tum etiam ab his, qui meridionalis plagam, & Indie ora hoc quo nati-
gationibus perflustrarunt, memoria proditum est. CA PHY R A agitur est gommi arboris cuiusdam in India nascientis tanta
magnitudine, ac preceritate, ut sub eius umbra hominum centuria recondi possint. Nascitur hæc arbor in montibus mari-
propinquis natore leui, ferulacea, qua prodit Caphura. Huius largioris prouentus angustior est, cum frequenter, celum ful-
geris corruget, aut crebro tonitu consrepit, vel cùm terra mortuus concutitur. Huius multa traduntur genera. Vna in in-
teriorum lignis, lamerul modo impæctu figuratur. Alia foras emergit corice abrupto, relata reflexe, illigata gomma modo
imbaret, maculis inter initia rumbibut, postmodum vel calore solis extorta, vel igni vi candescat, hanc sumptu à rege quo
dam Riach illius bei nomine, indigena R iachinum appellant: quandoquidem is primus dealbante Caphura rationem ad-
suavit. Hæc catery bonitate, & tenacitate praestat, longiorique perdurat tempore. Alii crassior, nec pellucens, atro colo-
re: propinqua honestate cedens. Tertia vilior reputatur, fulvo colore. Succedit hucus impiorius alia que arboris scobe, ramentis,
affusis implicata, gommi more agglutinata lente, citius, tuberculo amara nascit, aut faba, aut cicer. Hanc pontificum, &
sacerdotum sufficiunt, sicut thymus, & myrrham, costumque in templis dicant. Sed haec omnes in due tantum fatigia redi-
tur, in rudem, & elaboratum, siquidem ruder est Caphura omnis ignea non experta, elaborata vere, quæ foliis, vel ignis ardore
re excocta, atque purgata album contraxit colorem, ritepote & cera. Fuchs lib. primo de compendiosis medicamentis, pu-
tach. opinio improbata.

Fuchs lib. primo de compendiosis medicamentis, putach. opinio improbata.

Caphura est binominis Indicis genus, quod scriperit Serapio auctoritate Almazodi, largioris Caphura prouentus aug-
rius esse, cum calore crebris fulgescit, aut plurimis rupet tonitus, vel cum regio, in qua prouenit, terramnotu cen-
cuitur: argento, quod similiter ex terra concutu magna tumulphuris, tum binumis copia profundi soleat. Sed disser-
tit ab eo opinio nostra, quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quorunq[ue] hanc suisse sententiam existimemus: cum tā
ipse, quam ceteri, qui de Caphura scripferent, arboris cuiusdam usq[ue] proceritatem gommi, vel resinan Caphuran esse scri-
bant. His accedit quod ex omni binuminum genere per alembicum (vt Chimice vocant) oleum & aqua elicit potest, id quod
ex caphura, hanc quaque sucedi. Siquidem ea hydroargyrum modo ad rasis cacumen ascendit, & hinc tota purior facta co-
heret. Nimirum osticantur de hac scriptis videtur Platearius Salernitanus: quippe qui Caphuram gommi arboris esse in-
sufficiat, Dio cordis, & complurum testimonio, ex succo cuiusdam herbe fructu tradens. Quod profecto falsum est, cum nul-
libi Caphura meminerit Dio cordis. Eam autem esse gommi non solum Auncenne, & Serapionis testimonio probatur, sed &
Lustanorum, qui nostro aeo per meridiem ad Calicut orientalis India emporium nauigant. Credidit Serapio, & Au-
cenna Caphuram tertio abesse & scicare, & refrigerare: quæ tamen cum vehementer etiam in aqua proiecta conflu-
get, si perquam odorata, & adeo tenuissim partum, ritepote per se in auram evanescat, illis reclamare videtur. Quo
fit, ut quisuscumque possum, aut legitimam Caphuram ad nos aduebit, aut hoc loco Arabum monomenta (ut in alijs quam
plurimis) esse rituata. Capitis dolores (si tamen in hac parte credendam est Mauritanis) ex calore prouenient Caphu-
ra illata mulct, incandescentes inflammations restinguunt, presertimque iocinoris. Renes, & seminaria usque refrigerant. 30
sanguinemque cogit. Circumvolutionis imponit ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam vulnerum, quam plu-
cerum inflammations. Erysipelas extinguit, & aduersus gonorrhœam, & alias vulgi fluxiones efficaciter cum fascino,
& aqua nymphæ haufa. Idem præstat pubi, seni, immo uentri, testibus, renibusque illata: quæ tamen ante p[ro]phyllis feminis
spissamento, aut omnipacio, aut solani succo probe sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sitit, aut cum uricæ
femine immixa, aut ex maioris fedi, & plantagine succo fronti circumlata. Collyris ad calidas oculorum littitudines ui-
liter imponitur. Renibus, & testibus illata uenerem extinguit. Corpora à patredine preferunt: proutem commode antio-
dis admiscentur, quo contra uenena, uenenosorum animalium item, & pestilentes affectus conficiuntur. Caphura una
cum Chrysocolla, qua uniuersi aurii fabri trita, & cum melle illata, faciet cuim clarioren splendideremque reddit. Eadem
trita vñca pondere cum sulphuris equali portione additis myrrha, & turpique, cuiusque quaternis drachmis, & aqua ro-
rum libra, & uitreo uase exceptis omnibus, diebusque decem infusatis, remedium est prestantissimum ad faciem ruborem pu-
stulæ facientem, si cum hac aqua sepe lauetur. In uniuersum uiribus numerus pollet, quas brevitat confidentes prætermittunt.
Legimus probatio talis est. In calido pane è fano recentissime sublato, bipartitoque manibus secco, Caphura ponatur,
quod si bimure madeat, sycera est argumentum: fin contrâ pererat, spuria ac faultis signum. Ceterum nisi
diligenter asseretur, ex operculatis etiam capsulis nonnunquam euanefecit: itaque spes dilundatur seplasarij. Asser-
etur tamè secure uase marmoreo, aut alabastro, lini, & p[ro]phyllis femine supposita. Nec desunt, qui eam pipere feliciter asterna-
ri putent, quod nec rumpere comprehendunt uidetur. Venetis Caphuram omnem reddim importat, ibique igne, & arte uitreis
organis elaboratur, sic ut candescat, atque pellucat. Ex Græcis, & Lentis Latinis appellatur: Dari, Arabibus: Len-
tijo, Italij: Mata, aut Areuira, Hispanis; Lentisque, Gallis. Huius resina usus in Græc[ia] vocatur; Latine, Mafliche; aut
Resina lentisina, Arabice, Maſleche, sive Maſtoche; Italice, Maſſice; Germanice ac Gallice, Maſſic, Hispanice, Almaſtiga. Quod Arabibus kaphor, seu Chafur, recentioribus Græcis καρπα, ut etiam Latinis Caphura nominatur: 50
Italis, Caphora; Germanis, Capher, Gallis, Caphe.

Terebinthus

TEREBINTHVS.

CAP. LXXVI

^{a Meū addit.} ^{b Hæc non leg. Orla.} **T**erebinthus cognita arbor est. Cuius folia, & semen, & cortex astringunt, & ad eadem, ad quæ
lenticis, conuenient, simili parata modo, sumptaque. Fructus clusi aptus est, sed stomacho ad
uersatur: excalscat, vrinam mouet, uenerem excitat; contra phalangiorum morsus conuenienter
in vino bibitur. Resina eiux Arabia petraæ defertur. Prouenit ēt in Iudea, Syria, Cypro, Aphrica,
& Cycladibus infulis. Sed præualeret candida, perlucida, vitreo colore, & in ceruleum vergente, &
terebinthum olens. Terebinthina resinas omnes antecedit, proxima lenticina, & è pinu, & abierte
has lequitur picea, & pincis nucibus resina. Natura omnibus calficante, mollifice, difculturce, expurga-
re. Tussi, & rabu conuenient per se, aut in eclegmatum ex melle; uitia pectoris expurgant, vrinam ciēt,
eruda concoquunt, ventrem emollient, palpebras commodissime replicant, lepræ tollunt, cū erugi
ne, & futorio attramento, nitroque; auribus sanientibus cum melle & oleo, item in pruri-
tu genitalium utiles, malagmatis, ac opisque admiscuntur. Lacerum doloribus per se, illitu & apposi-
tu auxilio sunt.

Perrivis d[omi]ni.

RESINAE ALLAE.

CAP. LXXVII.

Liquidæ resina è pinu, & picea, à Gallia, & Hetruria conuehi solet, atq[ue] olim à Colophone peteba-
tur, hinc Colophoniasibi cognomentum vendicauit. A Gallia quoque subalpina; quam uerna
culo

culo nomine laricea, hoc est, larignam, appellant incolæ. Ea a [in linctu, & per se] magnopere proficitus tussi veteri. Colore inter se diffant: siquidem alia candida est, alia oleosa, alia mellefliorius simi litidine, ut larigna. Cupressus etiam liquidam fundit resinam, quæ ad eadem pollet. Quæ verò aridatum generi ascribuntur, quædam ex pineis nucibus, alia abiete, alia picea, & pinu exierunt. Eligit debet longè omnium odoratissima, translucens, non retrorsida, neque diluta, quandam cera faciem prebens, & friabilis. c Epicea, & abiete resinæ cæteras antecedunt. odorata enim sunt, atque thus odor imitantur. Præstantiores à Pityulâ insula deferuntur, quæ secundum Hispaniam sita est. Sed quæ è picea, nucibus pineis, & cupresso manarunt, nihil ad illas, nec tantis viribus portiuntur, ueruntamen corundem gratia, quorum & illæ sumi solent. Lentiscina terebinthina respondet. Vrurur resina omnis liquida in uase quadruplicæ capacitatibus ad humorem, qui infunditur, itaque resinæ congiu s in duobus aquæ pluviæ coquitor, subiectis leuibus prunis, resina assiduè mouetur, donec omnis odor aboleatur, & friabilis, & retrorsida reddatur, ac digitis cedar. Ceterum ubi refixit, in fistule non pictatum, quod aconitum vocant, id est, non illitum, reconditur. Fiet etiâ eximij candoris, si resina omnis eliquata precolletur, quo feculenta fôrdes excernatur. Vruntur quoque sine aqua, primum lento igne, & ubi coire cœperunt, maior carbonum stirpes supponitur, & triduo circa intermissione disco-

a Hæ delet
Onib.

b xæbÿpsa. i.
liquida Meū.
c Meum &
Dirag. vrtu-
m. xæbÿpsa.
i. pince &
abiegnia.

quantur, vñque dum antedictas naturæ sua notas exuerint, mox, vt dictum est reponuntur. Aridas vñis dicisatio decoxisse satis est. Vñtæ odoratis malagrabibus, & acopis, & vnguentorum colorationibus magnopere utiles sunt. Erefina perinde atque thure, fuligo excipitur, ad circumlitiones idoneaquebus palpebras fucat, & colorementiuntur. prodest glabris genis, collacrymationibus, erosione que oculorum angulis. Ex ea fit atramentum scriptorium.

Terebinthus folio est fraxini, crassiore, pinguioreque. Ligni materies lentisco similis quemadmodum & cortex. Radices valide, alte descendentes. Flos oleo similis, sed rufescens, quo fructus rubens racematum prodit, ruarum modo, Iuniperi baccarum magnitudine, resinosis, durusque, Cornicula edit rubentia, caprinorum similitudine, in quibus culices quotidiani concluduntur, vna cum liquore quedam, ut in lentiso. Resina et manas, & reliqui plantis ipsam funditibus. Terebinthorum & Theophrastus memoria prodiit lib. II. cap. xv. de historia plantarum alia mafcula, alia feminina. Mafcula sterilia est, ob idque sexus maris adoptatur. Feminarum alia fructum protinus rufum promitt, magnitudine lenti qui concoqui nequit: alia viriditer editum, rufum postmodum tingit, & cum vna maturerentem, nigrum, nouissime facit, magnitudine fabi, & sulphurorum. Circa Idam, & Macedoniam brevis fructuosa, contortaque nascitur: at apud Damascum Syrig magna, copiosa, decoraque: montem enim inibi terebinthos referunt, ut nil aliud habeat, referunt. Materies et lenta, radices validae in profundo, atque in totum incorrupta hac arbos habetur. Flos oleo, verum colore rufo. Folia circumnum pediculatum, pleraque specie laurinorum, contingit quemadmodum, sorbo, quodque parte postrema acuminet, impar exit, verum minus angulata, quam sorbo, ambituque laurino similiora, & pinguis eam uniuerso fructu. Fert & ad nucis similitudinem quadam concava, ut vlmus: quibus bestiola tanquam culices innescantur. Fie in his resinosis quid, lentisque: fed resina tamen non hinc legitur, fed à ligno. Fructus resinae copiosa non mittit, fed manibus tantum adharet: est nisi laetetur, possum quoniam collectus est, interfere cohæret: cum verò laetatur, candidus probeque non matus supernaturat, niger subdit. Item refert deinde libro. IIII. capite. v. historie plantarum, Indican etiamnum. Terebinthum haberi: cui folia, & rami, & reliqua omnia terebintho similia: fructus autem durescunt, similes enim amygdalis. Nam & in Eritreis terebinthum hanc esse, ferreque nuces amygdalarum magnitudine: quoniam non magnas, sed vix similes, & suauitate amygdalis praestantes: & ideo loci illius incelas his potius uii, hec Theophrastus. Quibus faciliter adducor ad credendum Indican Theophrastum Terebinthum, nil aliud designare quam nostram Piscaceam. Ehi enim hac tota facie Terebintho simili, & nuces proferunt Amygdalas sauviores. Terebinthum vidi ego primum in colle vulgo cognomine Castel Trento, non procul à ciuitate Tridenti prope Athesim, à Theophrasti historia haud quaquam dissimilem, facta huic nubis copia à clarissimo Medico Iulio Alexandrino Tridentino: reperitur ipsam deinde in alijs compluribus Heretria locis, videlicet in collapis Romanorum adficiis, ac ruderibus: sed frequenter admodum in Lapidis collibus prope Tucinum castrum, Adriatico finu non longe à Tergestro. Ab hac saepe dum ilac iter haberem, & folliculos præsumptive cornibus non absimiles, quibusdam intrus bestiolis culicis figuratae præ se ferentes, & refinam descripti: que est omnia præstantissima sit; non tamen dñ est, quod Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam afferabant, vel quod effet adiectu aprior, vel quod impolliribus ad adulterationem aditus hoc modo facilius fieret. Verum liquida ut per se ex arbore manat, iam frequenter facta est. Ceterum quia terebinthina iandu in Italiam non aduehetur (ut supra in larice mentione diximus) larigna non modò terebinthina locum sibi vendicauerat, sed etiam cognominentur. At cum eodem loco a nobis de pinea, picea, larigna, abiegnaque resina, & earum à quibus colliguntur arboribus, abunde scriptum sit, opera pretium quidam non est, ut hic iterum ea repetamus. Scire tamen conuenit; rarissimas esse abies in montibus Tridentinis, que preter fluentem lacrymam aridam fundant refinam: sed si quodam inueniuntur, hoc est (ut Plinius inquit) arboris morbus. Cuius rei manifestum argumentum est, quod omnis abies, que resinan fundit, tabida sit, putris, & cariosa. Brasavolus de resinis differens, Plinius in earum historia à Dioecordi dissentient autem, quod felicit Plinius libro XXXIII. capite vi tradidisse sommas resina species duas, siccam & liquidam: siccam in pini, & picea fieri: liquidam è terebintho, larice, lentisco, cupresso. Dioecordides verò ex pinu, & picea, & liquidam prater siccam haberi scriptum relinquunt. Quos tamen melius erat sic conciliasse, quod quanuis afferat T-linus, siccas resinas è pini, & picea colligit, non propterea obflat, quominus servat pariter huic eterni arboris & liquidas, & siccas resinas. Quandoquidem in Tridentino tractu pluribus variisque locis, è pini, piceaque ante longo tempore cassis, solisque ardore aquifluantibus liquidas resinas exudare compervimus larigna non abfimiles. Quod etiam saepe evenit in asperibus ex hisce arboribus parasit, & in tignis, vel trabibus, quae adficijs coaptantur. Verum enimvero malum dicere Plinius errasse, quod liquidarum generi lenticiniana adficitur, que etnoscit mafstica, cateris profecto durior. Ad hac scire etiam convenit, quod que in officinis Colophoniam, Hispanicam, Graecaque dicuntur, illius species est, quam coquere Dioecordides edocuit. Constat hæc coloribus diversis, ut pote crystallina, hyacinthina, saturatiorè colore, & pro refinam ex quibus conficitur, varietate, quippe ut Dioecordis ait alia candida est, alia olei, alia mellis colore, qualis est larigna. Quo vero ex Colophone tonica urbe fibi cognomentum comparavit, est (ut refert Plinius libro XIII. cap. xx.) præter cateras siuia: neque alia de causa vocatur & Hispanica, & Graeca, nisi quod ex istis etiam regionibus aduehetur. Attamen animaduertendū est aliam ab hac, que neque fricta, neque excotia est, haberi Colophoniam, siquidem scribi Dioecordides quod pines, piceaque liquidia, ac pinguis resina ex Colophone afferebatur: ob idque Colophoniam per excellentiā vocabatur. Quod item refert Galenus libro VI. de compoſ. med. per genera, cum inquit. Quoniam verò piceam resinan & friam, & colophoniam appellare conuenient, sciendum uenit, alio quidam esse colophonian Chia mafstica perfitem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro XI. eiusdem. Est, inquit, inter liquidas etiam colophoniam thuris redolens, que nonnulla sola vocatur colophonia, odoratu suauitatem quandam referens, ut abietina, & calore sicut illa medicorū prædicta, nascitur admodum modica, atque ob id preioſa est. Porro si quispiam diceret, non cognovit Plinius, neque Dioecordides, liquidam abiegnam, quam aliqui larymam, nonnulli vero abietis oleum nuncupant, et non ne tantillum quidem à veritate deficiere putauerim: siquidem hi de liquida abiegnia (quod legimus) nihil memoria prodiderunt. Terebinthina resina auxiliatur laterum doloribus, sanat cum labiorum, tum facie rimas. Scabien & impetiginem detrahit, ulcera expurgat, & vñlera recentia glutinat. Splenem attemperat, sepe deuorata, valeat ad articularum dolores, nempe ad podagram, chyram, & sibyladicis affectus, vbi frequenter sumatur nixie pondere, addito chamaçapitis, aut salvia, aut stachys, puluere. Terebinthina, & resinan meminit Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultate, vbi ita scriptum relinquat. Terebinthum cortex, tum folia, tum fructus, adfractum quidam obtinent: sed & secundo ordine excalfacit. Itaque quod etiam deficunt. manifestum est: recentes quidam etiamnum, humidique modice siccicue dentibus proximus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam prouocat, & liuenibus prodest. Paulò superius de resinis edifficet.

Terebinthi h.
flor. ex Theo-
phrastro.

Resina ter-
ebinthina.

Braſavolii re-
probata.

Colophonie
confid.

Terebinthi ui-
tes ex Gal.

10

30

40

50

60

Constat hæc coloribus diversis, ut pote crystallina, hyacinthina, saturatiorè colore, & pro refinam ex quibus conficitur, varietate, quippe ut Dioecordis ait alia candida est, alia olei, alia mellis colore, qualis est larigna. Quo vero ex Colophone tonica urbe fibi cognomentum comparavit, est (ut refert Plinius libro XIII. cap. xx.) præter cateras siuia: neque alia de causa vocatur & Hispanica, & Graeca, nisi quod ex istis etiam regionibus aduehetur. Attamen animaduertendū est aliam ab hac, que neque fricta, neque excotia est, haberi Colophoniam, siquidem scribi Dioecordides quod pines, piceaque liquidia, ac pinguis resina ex Colophone afferebatur: ob idque Colophoniam per excellentiā vocabatur. Quod item refert Galenus libro VI. de compoſ. med. per genera, cum inquit. Quoniam verò piceam resinan & friam, & colophoniam appellare conuenient, sciendum uenit, alio quidam esse colophonian Chia mafstica perfitem, molliens aliquid habens, quemadmodum illa, & thus. Et libro XI. eiusdem. Est, inquit, inter liquidas etiam colophoniam thuris redolens, que nonnulla sola vocatur colophonia, odoratu suauitatem quandam referens, ut abietina, & calore sicut illa medicorū prædicta, nascitur admodum modica, atque ob id preioſa est. Porro si quispiam diceret, non cognovit Plinius, neque Dioecordides, liquidam abiegnam, quam aliqui larymam, nonnulli vero abietis oleum nuncupant, et non ne tantillum quidem à veritate deficiere putauerim: siquidem hi de liquida abiegnia (quod legimus) nihil memoria prodiderunt. Terebinthina resina auxiliatur laterum doloribus, sanat cum labiorum, tum facie rimas. Scabien & impetiginem detrahit, ulcera expurgat, & vñlera recentia glutinat. Splenem attemperat, sepe deuorata, valeat ad articularum dolores, nempe ad podagram, chyram, & sibyladicis affectus, vbi frequenter sumatur nixie pondere, addito chamaçapitis, aut salvia, aut stachys, puluere. Terebinthina, & resinan meminit Galenus libro VIII. de simplicium medicamentorum facultate, vbi ita scriptum relinquat. Terebinthum cortex, tum folia, tum fructus, adfractum quidam obtinent: sed & secundo ordine excalfacit. Itaque quod etiam deficunt. manifestum est: recentes quidam etiamnum, humidique modice siccicue dentibus proximus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam urinam prouocat, & liuenibus prodest. Paulò superius de resinis edifficet.